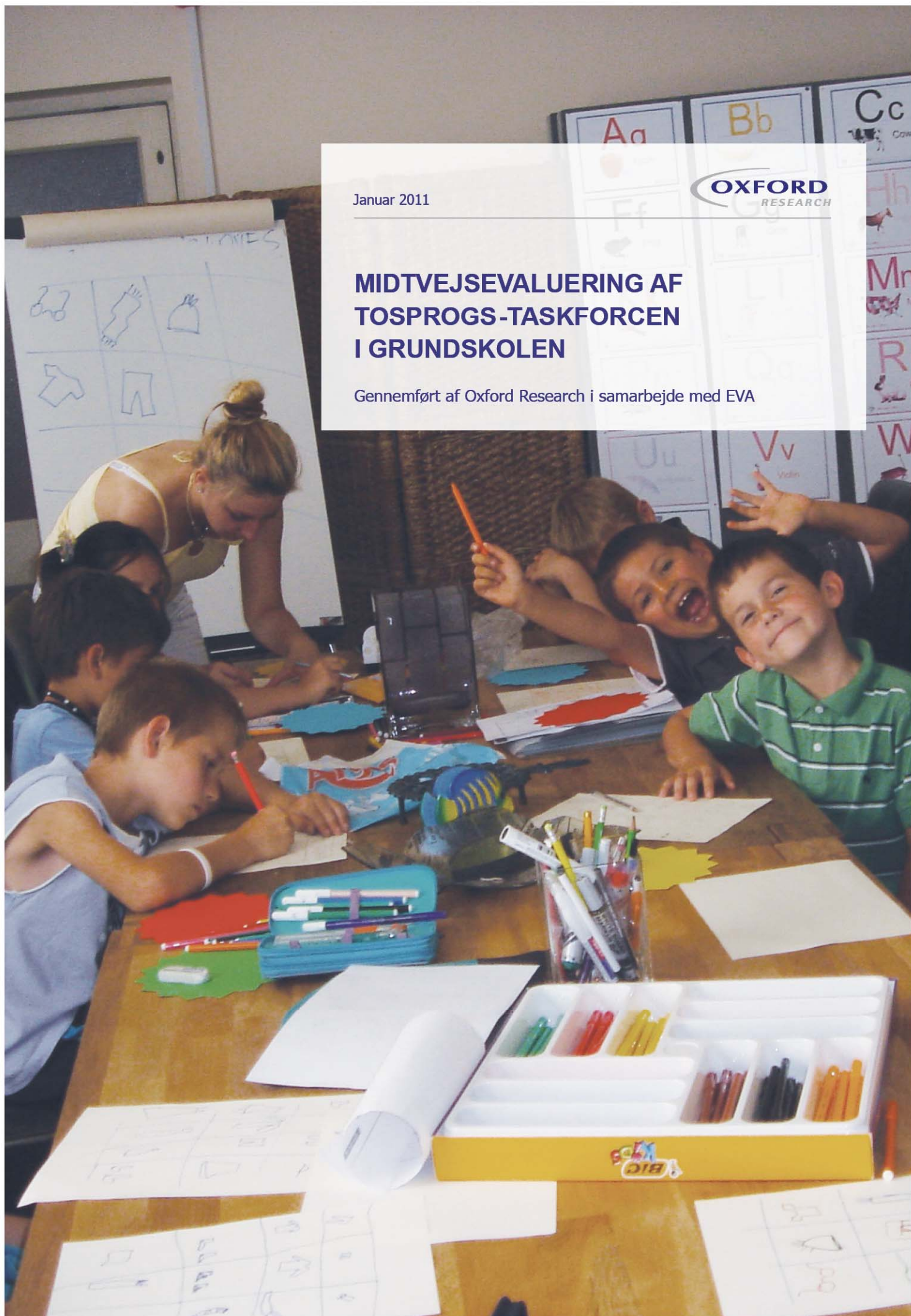

Januar 2011

OXFORD
RESEARCH

MIDTVEJSEVALUERING AF TOSPROGS-TASKFORCEN I GRUNDSKOLEN

Gennemført af Oxford Research i samarbejde med EVA

Indholdsfortegnelse

Sammenfatning	4
Metode og datagrundlag	4
Tosprogs-Taskforcens hovedresultater	5
Anbefalinger til Tosprogs-Taskforcen.....	9
Kapitel 1. Indledning	11
1.1 Tosprogs-Taskforcens organisering og indsatser	11
1.2 Evalueringens fokus	12
1.3 Læsevejledning	12
Kapitel 2. Samarbejde med kommuner og skoler	15
2.1 Udarbejdelse af samarbejdsaftaler	15
2.2 Vurdering af samarbejdet	18
Kapitel 3. Organisering af undervisningen	23
3.1 Programteori for organisering af undervisningen	23
3.2 Gennemførelsen af indsatserne	24
3.3 Organiseringen af supplerende undervisning i dsa.....	24
3.4 Brug af dsa-timer	26
3.5 Dsa-teamet som ressource.....	27
Kapitel 4. Dansk som andetsprog	33
4.1 Programteori for dansk som andetsprog	33
4.2 Gennemførelsen af indsatserne	34
4.3 Udbyttet af efteruddannelsesaktiviteterne	34
4.4 Lærernes dsa-kompetencer.....	36
4.5 Lærernes fokus på dansk som andetsprog i undervisningen.....	37
4.6 Lærernes undervisningspraksis.....	38
Kapitel 5. Skole-hjemsamarbejde	43
5.1 Programteori for skole-hjemsamarbejdet.....	43
5.2 Gennemførelsen af indsatserne på skole-hjemområdet.....	44
5.3 Resultater af skole-hjemsamarbejde	47
5.4 De tosprogede forældres fremmøde	50
5.5 Skoleledelsens opbakning	51
Kapitel 6. Taskforcens indsats på landsplan	53
6.1 Programteori for indsatsen på landsplan.....	53
6.2 Gennemførelse af indsatserne på landsplan.....	53

6.3	Vurdering af telefonrådgivningen	54
6.4	Vurdering af hjemmesiden	55
6.5	Rådgivning af centrale aktører	57
6.6	"To sprog – én udfordring"	58
	Kapitel 7. Metode.....	59
	Litteraturliste.....	64

Sammenfatning

Den foreliggende rapport er Oxford Researchs og Danmarks Evalueringsinstituts (EVA) midtvejsevaluering af Tosprogs-Taskforcen. Tosprogs-Taskforcen blev oprettet i forbindelse med satspuljeaftalen for 2008 og virker frem til udgangen af 2011. Taskforcen rådgiver, finansierer og sparrer omkring igangsætning af udvikling på 16 skoler og en UU-vejledning i 5 samarbejdskommuner med henblik på at højne tosprogede elevers faglige niveau. Derudover rådgiver taskforcen de kommunale forvaltninger i samarbejdskommunerne. Endelig igangsætter taskforcen udvikling på skoler og i kommuner, der ikke er samarbejdsskoler gennem rådgivning om undervisningen af tosprogede elever.

Evalueringen af Tosprogs-Taskforcen er funderet på tre nedslagspunkter, en baselinemåling, en midtvejsevaluering og en slutevaluering. De tre nedslagspunkter gør det muligt at følge virkningen af taskforcens indsatser over tid.

Formålet med midtvejsevalueringen er:

- At gennemføre en procesevaluering af Tosprogs-Taskforcens samarbejde med samarbejdskommuner- og skoler
- At afdække hvordan de konkrete indsatser, som taskforcen har igangsat, virker i forhold til at styrke undervisningen af tosprogede elever.

Formålet med evalueringen er derudover at generere en række fremadrettede anbefalinger i forhold til taskforcens virke i perioden frem til udgangen af 2011.

Evalueringsens hovedgreb er en analyse af de mest centrale indsatsområder, som Tosprogs-Taskforcen har igangsat. For hver af disse indsatsområder er der udarbejdet en programteori, der er en rekonstruktion af, hvordan indsatserne skal forbedre tosprogede elevers faglige færdigheder. Derudover fokuseres der i et særskilt kapitel på taskforcens samarbejde med kommuner og skoler.

I sammenfatningen præsenteres først undersøgelsens metode og datagrundlag. Dernæst præsenteres hovedresultaterne af analysen, og hvilke anbefalinger analysen giver anledning til.

Metode og datagrundlag

Evalueringen er baseret på en omfattende metode- og kildetriangulering med inddragelse af alle de centrale aktører på skoler, i kommuner og i Tosprogs-Taskforcen. Der er gennemført følgende former for kvantitativ og kvalitativ dataindsamling:

- Spørgeskemaundersøgelser med lærere, skoleledere og elever på de 16 samarbejdsskoler
- 38 kvalitative interviews med ansatte i Tosprogs-Taskforcen, skoleledere, lærere og kommunale tosprogscoordinatorer, der samarbejder med taskforcen
- Registreringsskemaer til faktuelle oplysninger til skoleledere og til Tosprogs-Taskforcen
- En spørgeskemaundersøgelse med brugerne af Tosprogs-Taskforcens telefonrådgivning og en kendskabsundersøgelse, der kortlægger kendskabet til taskforcen.

Tosprogs-Taskforcens hovedresultater

Kort opsummeret er taskforcens hovedresultater ved midtvejsevalueringen følgende:

- Evalueringen viser, at taskforcen har etableret et velfungerende samarbejde med samarbejdskommuner- og skoler. Samtidig vurderer evaluatoren, at taskforcens egen forsinkede opstart og den relativt lange opstartsproces omkring udarbejdelse af samarbejdsaftaler med samarbejdskommuner- og skoler har fået konsekvenser for, hvad og hvor langt Tosprogs-Taskforcen har kunnet nå midtvejs i projektet.
- I forhold til organiseringen af undervisningen vurderer evaluatoren, at samarbejdet med taskforcen har bidraget til at skabe mere kvalificerede beslutninger vedr. organiseringen af dsa-undervisningen samt bidraget til at skabe et ledelsesmæssigt fokus på at styrke brugen af dsa-ressourcepersoner. Det praksisorienterede indhold i kurserne har givet dsa-lærerne konkrete redskaber og værktøjer, som de kan anvende i vejledningen, hvilket vurderes at være et væsentligt udbytte af kurserne.
- I forhold til dansk som andetsprog vurderer evaluatoren, at kompetenceudviklingsaktiviteterne har været med til at skabe en øget bevidsthed om dsa som en dimension i almenundervisningen. Sekundært – men i langt mindre grad – er der begyndende tegn på ændringer af lærernes undervisningspraksis. En vigtig kontekst-faktor for om kompetenceudviklingsaktiviteterne virker, er om de formår at møde skolen og lærerne 'hvor de er'.
- Evaluatoren vurderer, at indsatser direkte relateret til skole-hjemsamarbejde endnu har haft et begrænset omfang. Der er således ved midtvejsevalueringen kun afholdt få pædagogiske dage og praksisforløb med fokus på skole-hjemsamarbejde. Til trods for Tosprogs-Taskforcens begrænsede indsatser ser der alligevel ud til især på lærerplan at være sat gang i en positiv udvikling. Det gælder bl.a. i forhold til lærernes brug af tolke og udsendelse af dagsordener og skriftlige referater til møder. Evaluatoren kan ikke entydigt vurdere, hvilke indsatser resultaterne på skole-hjemområdet kan tilskrives. Introduktionen til Integrationsministeriets værktøjskasser og rådgivningen af skolernes ressourcepersoner på skole-hjemområdet vurderes imidlertid at have været medvirkende til de positive udviklingstendenser.
- I forhold til indsatsen på landsplan er de væsentligste indsatser taskforcens hjemmeside og kampagnen 'To sprog – én udfordring'. Det er ikke muligt at vurdere, i hvilket omfang taskforcens hjemmeside har haft indflydelse på undervisningen af tosprogede elever på de skoler, der ikke samarbejder med taskforcen. Kampagnen 'To sprog – én udfordring' er ikke omfattet af evalueringen.

I de følgende afsnit præsenteres hovedresultater for hvert af indsatsområderne; dansk som andetsprog, organisering af undervisningen og skole-hjemsamarbejde, som der efter aftale med Tosprogs-Taskforcen, er sat fokus på ved midtvejsevalueringen. Endvidere zoomes ind på de vigtigste resultater af Tosprogs-Taskforcens samarbejde med kommuner og skoler samt på taskforcens indsatser på landsplan.

Samarbejdet med kommuner og skoler

Evalueringen af Tosprogs-Taskforcens samarbejde med samarbejdskommuner og -skoler viser, at Tosprogs-Taskforcen generelt er en vellidt samarbejdspartner. Både tovholdere fra kommunerne og skoleledere tilkendegiver, at samarbejdet med taskforcen bidrager konstruktivt til at sætte fokus på tosprogsområdet. Tosprogs-Taskforcens konsulenter opleves som velkvalificerede, og via projektstyringsværktøjer som samarbejdsaftale og milepælsplan er der overblik over, hvilke indsatser, der skal igangsættes hvornår.

Evaluators hæfter sig ved, at Tosprogs-Taskforcen i udgangspunktet kom senere i gang end planlagt, idet der først blev ansat projektleder og konsulenter i efteråret 2008, hvorefter der kunne sættes gang i rekruttering af samarbejdskommuner til projektet. Samtidig oplever kommuner og skoler, at opstartsprocessen for samarbejdet blev mere langvarig, end de havde forventet. De fleste samarbejdskommuner var udvalgt primo 2009, men samarbejdsaftaler mellem Tosprogs-Taskforcen og kommuner og skoler blev først færdige i løbet af efteråret 2009. På det tidspunkt var skoleåret 2009/2010 allerede planlagt på skolerne, hvilket gjorde det vanskeligt for skolerne at indgå i og afsætte ressourcer til projektet i dette skoleår.

Samlet set har den forsinkede og relativt lange opstartsproces fået konsekvenser for, hvad og hvor langt Tosprogs-Taskforcen har kunnet nå midtvejs i projektet. Det er således karakteristisk, at fokus for samarbejdet indtil nu i høj grad har været på at skabe rammer og strukturer på tosprogsområdet på skolerne, eksempelvis gennem funktionsbeskrivelser for tosprogsteam. Afhængigt af muligheden for fleksibilitet i de enkelte skolars tidsplanlægning, er der også gennemført kompetenceudviklingsforløb for lærere. Tosprogs-Taskforcen har i mindre udbredt grad været aktive og synlige helt ude blandt lærerne, fx med opfølgning på kurser og praksisforløb med feed-back til dsa-lærernes vejledning og lærernes undervisning.

Evaluators vurderer, at Tosprogs-Taskforcen generelt set har etableret et godt grundlag for det videre samarbejde med kommuner og skoler. Det vil imidlertid være vigtigt, at taskforcen fremadrettet får fokus på, at indsatsen skal nå helt ud til lærerne og de øvrige, relevante frontmedarbejdere med direkte kontakt til de tosprogede elever. En opkvalificering af lærernes undervisning af og tilgang til de tosprogede elever er således det afgørende virkemiddel ift. at opnå de ønskede resultater med projektet, jf. de opstillede programteorier.

Organiseringen af undervisningen

Programteorien for skolernes organisering af undervisningen tager udgangspunkt i tre trin, som vurderes at være afgørende for at styrke de tosprogede elevers udbytte af undervisningen. Første trin er, at skoleledelsen træffer kvalificerede beslutninger omkring organiseringen af undervisningen. Andet trin er, at dsa-lærernes timer bruges til de afsatte formål. Og endelig, at dsa-lærerne bliver brugt som ressourcepersoner, således at skolernes øvrige lærere bliver i stand til at inddrage dsa som en dimension i undervisningen.

I de kvalitative interview giver en række skoleledere udtryk for, at samarbejdet med Tosprogs-Taskforcen har bidraget til, at de træffer mere kvalificerede beslutninger omkring organiseringen af den supplerende dsa-undervisning. I tilknytning til dette viser spørgeskemaundersøgelsen, at flere skoler tilbyder supplerende undervisning i dsa uden for den almindelige undervisningstid, hvilket der også lægges op til i bekendtgørelsen om

dansk som andetsprog. Dette trin i programteorien vurderes derfor at være godt på vej til at være opfyldt.

Det vurderes også, at skolerne opfylder målsætningen om, at dsa-timerne skal bruges til deres afsatte formål. Således viser evalueringen, at størstedelen af dsa-lærerne bruger deres dsa-timer til det afsatte formål. Dette vurderes at være afgørende i forhold til at skabe bedre muligheder for, at de tosprogede elever opnår bedre danskundskaber samt får et større udbytte af undervisningen.

Evalueringen viser, at det er lykkedes Tosprogs-Taskforcen at sætte en proces i gang i forhold til at øge de enkelte teams brug af dsa-lærerne. Dsa-lærerne bliver i større grad end tidligere inddraget i forbindelse med diskussioner i klasse- eller årgangsteams. Således har opkvalificeringen af dsa-lærernes vejlederkompetencer gjort dem til mere kompetente og attraktive sparringspartnere for klasse- og årgangsteams. Ifølge surveyen blandt lærerne, er der siden baselinemålingen sket en signifikant stigning i andelen af lærere, der vurderer, at de har fokus på dsa som en dimension i undervisningen. Samtidig vurderer både skoleledere og dsa-lærere, at der fortsat er behov for at have fokus på, at alle skolens lærere benytter sig af dsa-lærernes særlige ressourcer, og at der stadig er behov for, at lærerne indtænker dsa som en dimension i undervisningen. I den forbindelse er det bemærkelsesværdigt, at lærernes samarbejde med skolernes dsa-lærere kun i mindre grad har haft en betydning i forhold til at inddrage forskellige typer af strategier i undervisningen af tosprogede elever. At ændre på lærernes undervisningspraksis vurderes af ledere og dsa-lærere som en langvarig proces, som tager tid at forankre i hverdagen. Således vurderer evaluatoren, at der stadig er et stykke vej mod målet om at styrke de tosprogede elevers udbytte af undervisningen.

Dansk som andetsprog

Evalueringen af indsatsen dansk som andetsprog tager udgangspunkt i programteorien om, at lærerne i første omgang skal blive opmærksomme på deres rolle som sproglærere i fagene for derved at kunne inddrage dsa som en dimension i undervisningen. Dette skal føre til, at lærerne inddrager ny viden i undervisningen af tosprogede elever, og at der skabes en øget sammenhæng mellem undervisningen i dsa og de faglige mål.

I forhold til at skabe opmærksomhed om lærernes rolle som sproglærere i fagene viser evalueringen, at der har været iværksat en række relevante aktiviteter og kurser med henblik på at gøre lærerne opmærksomme på dsa. Overordnet set vurderes disse kurser at have bidraget til at skabe et øget fokus på dsa blandt skolernes lærere, og flere lærere end ved baselinemålingen oplever, at de er klædt på til at kunne tage højde for dsa i undervisningen. Evaluatoren vurderer, at Tosprogs-Taskforcen er godt på vej mod at nå dette mål. Dog er det relevant at påpege, at dsa-lærerne fortsat oplever, at nogle lærere viser modstand mod at inddrage dsa i undervisningen. Blandt andet fordi det ikke opleves som muligt eller nødvendigt.

I forhold til at inddrage ny viden i undervisningen af tosprogede elever vurderes der fortsat at være et forbedringspotentiale. Evalueringen viser, at der blandt lærerne er skabt et øget fokus på dsa i undervisningen, men at det primært kommer til udtryk, når lærerne gennemfører undervisningen. Derimod afspejler det sig i mindre grad i undervisningens planlægning eller i evalueringen af undervisningen. Evalueringen viser endvidere, at der endnu ikke er sket betydelige ændringer i forhold til lærernes inddragelse af ny viden i undervisningen af tosprogede elever. Den strategi, der primært anvendes er faglig læsning, hvorimod lærerne ikke i højere grad inddrager fx nye undervisningsmaterialer. Evalueringen indikerer dermed, at samarbejdet med Tosprogs-Taskforce især har ført til en bevidsthedsændring blandt lærerne, og at de i større grad end tidligere er opmærksom-

me på dsa, men at det kun i begrænset omfang har haft betydning for lærernes undervisningspraksis.

Skole-hjemsamarbejde

Evalueringen af skole-hjemsamarbejdet tager udgangspunkt i to programteorier om, hvordan Tosprogs-Taskforcens indsatser i forhold til skole-hjemsamarbejdet virker. Den ene er baseret på implementering af Integrationsministeriets værktøjskasser og den anden på kompetenceudvikling og rådgivning.

Evalueringen viser, at Tosprogs-Taskforcens indsatser inden for skole-hjemområdet har bestået i introduktionen til Integrationsministeriets værktøjskasser, pædagogiske dage og rådgivning af skolernes skole-hjemvejledere og tosprogs-koordinatorer.

Evaluatoren vurderer, at Tosprogs-Taskforcen kun i begrænset omfang er kommet i gang med den del af indsatsen, som relaterer sig til kompetenceudvikling og rådgivning. Selvom skole-hjemsamarbejdet er et indsatsområde på 15 ud af 16 samarbejdsskoler, er der ved midtvejsevalueringen kun afholdt seks pædagogiske dage og meget få praksisforløb med fokus på skole-hjemsamarbejde. Alle skoler er ved midtvejsevalueringen blevet introduceret til værktøjskasserne. Det er imidlertid evaluatorens vurdering, at skolernes brug af værktøjskasserne er meget sporadisk og afhængig af nogle enkelte ildsjæle blandt lærerne.

Evaluatoren vurderer, at der til trods for Tosprogs-Taskforcens begrænsede indsatser på skole-hjemområdet alligevel ser ud til, i sær på lærerplan at være sat gang i en udvikling. Det gælder særligt i forhold til brugen af tolke og udsendelse af dagsorden og skriftlige referater i forbindelse med møder. Ligeledes er der signifikant færre lærere, som vurderer, at de i mindre grad eller slet ikke har kompetencer og/eller redskaber til at få tosprogede forældre til at forstå, at de er en vigtig ressource i forhold til deres børns læring.

Det er mindre grad lykkedes at skabe en udvikling i forhold til lærernes ressourcensyn på tosprogede elevers forældre. På samme måde er der siden baselinemålingen ikke sket nogen udvikling i forhold til andelen af lærere, der svarer, at de enten i ringe grad eller slet ikke har kompetencer til at facilitere skole-hjemsamarbejdet med forældre til tosprogede elever.

Evaluatoren vurderer, at der fortsat er behov for at styrke det ledelsesmæssige ansvar for skole-hjemsamarbejdet. Størstedelen af skoleledere vurderer således, at de ledelsesmæssigt ikke er i stand til at sætte skole-hjemsamarbejdet med forældre til tosprogede elever på dagsordenen hos alle lærere. Endvidere viser evalueringen, at kun få skoler har fælles retningslinjer for udsendelse af referat efter forældremøder og skole-hjem samtaler. Ligeledes er der stadig en del skoler, som ikke har fælles retningslinjer for udsendelse af dagsordener samt for brugen af tolke ved hjemmebesøg og sociale arrangementer.

Samlet set er det evaluatorens vurdering, at skole-hjemområdet af både Tosprogs-Taskforcen og skoleledelsen på samarbejdsskolerne har været nedprioriteret i forhold til dsa, hvor der har været igangsat flere pædagogiske dage og praksisforløb. I interviewene med skoleledere begrundes den manglende prioritering af området med, at det ikke er muligt at fokusere lige meget på både skole-hjem og dsa, mens andre skoleledere vurderer, at deres udfordringer er mindre i forhold til skole-hjemsamarbejdet sammenlignet med dsa.

Taskforcens indsats på landsplan

Taskforcens indsats på landsplan tager udgangspunkt i programteorien om at igangsætte udvikling af undervisningen af tosprogede elever ved at rådgive skoler og kommuner som taskforcen ikke umiddelbart samarbejder med via hjemmesiden og telefonrådgivning. Derudover er det tanken, at taskforcen ved at rådgive centrale aktører som interesseorganisationer og ministerier også kan være med til at starte en udvikling i andre kommuner end samarbejdskommunerne.

Evalueringen viser, at hjemmesiden er velfungerende og inde i en positiv udvikling med stadig flere brugere. Til gengæld har telefonrådgivningen ikke fungeret efter hensigten, da der ikke har været den forventede efterspørgsel.

Evalueringen viser også, at taskforcen har gjort et aktivt arbejde for at rådgive og indgå i samarbejde med centrale aktører i ministerier og interesseorganisationer, fx Regeringens rejsehold for folkeskolen. Endelig er taskforcen indgået i et fælles projekt med DR omkring kampagnen "To sprog – én udfordring", som der er blevet lagt en omfattende indsats i. I kampagnen er det lykkedes at engagere 34 ud af landets 98 kommuner.

Samlet set er det evaluators vurdering, at taskforcen er kommet godt i gang med opgaven med at rådgive kommuner, der ikke er samarbejdskommuner.

Anbefalinger til Tosprogs-Taskforcen

Evaluator anbefaler, at:

- taskforcen i forhold til eventuelle nye samarbejdskommuner- og skoler anvender erfaringerne fra opstart af samarbejdet i de fem første samarbejdskommuner. Det gælder især mulighederne for at inddrage repræsentanter for lærerne i udarbejdelse af samarbejdsaftale, så projektet bliver forankret mere bredt blandt lærerne.
- taskforcen sætter fokus på, at lærerniveauet i højere grad bliver direkte omfattet af projektets indsatser i løbet af projektperioden.
- taskforcen bør fortsætte overvejelserne om, hvordan samarbejdet med kommuner og skoler bedst muligt tilrettelægges, så det sikres, at projektets indsatser bliver forankret, når Tosprogs-Taskforcen trækker sig ud af samarbejdet ved projektperiodens ophør.
- taskforcen fortsat bidrager til at fastholde skoleledelsens fokus på brugen af dsa-lærere som ressourcepersoner blandt andet ved at synliggøre, hvordan skoleledelsen kan være med til at skabe rammerne for brugen af ressourcepersoner, fx gennem udarbejdelse af funktionsbeskrivelser for de dsa-lærere, der skal agere som ressourcepersoner.
- taskforcen fortsætter sin strategi med at støtte dsa-lærerne i at agere som ressourcepersoner fx ved at udbyde og følge op på vejlederkurser. Dette vurderes at have en væsentlig betydning i forhold til at sikre, at dsa-lærerne i praksis kommer til at fungere som ressourcepersoner for deres kollegaer.

- taskforcen i forbindelse med vejleder-kurserne giver plads til, at dsa-lærerne kan reflektere over, hvordan de konkret vil udfylde rollen som vejleder, når de vender tilbage til skolerne.
- taskforcen øger fokus på, hvordan indsatsen omkring dsa skal føre til ændringer i lærernes undervisningspraksis, fx ved fortsat at prioritere udbud af og opfølgning på dsa-kurser samt ved i højere grad at samarbejde og kommunikere direkte med dsa-lærere og fag-lærere.
- taskforcen fortsat er særligt opmærksomme på at klæde lærerne på til at medtænke dsa som en dimension i undervisningen, når de planlægger, gennemfører og evaluerer undervisningen. Dels ved fortsat at give lærerne konkrete værktøjer til, hvordan de kan medtænke dsa, når de planlægger, gennemfører og evaluerer undervisningen. Dels ved at synliggøre over for lærerne, hvordan fokus på dsa i undervisningen er med til at kvalificere den øvrige undervisning af etsprogede elever.
- taskforcen altid prioriterer forberedelsesarbejdet inden efteruddannelsesaktiviteter igangsættes, herunder at der er et match mellem skolens vidensniveau og udfordringer og den valgte efteruddannelsesaktivitet.
- taskforcen igangsætter flere praksisforløb med fokus på skole-hjemsamarbejde, fx i form af en videreførelse af de gode erfaringer med at understøtte et lærerteams' arbejde med Integrationsministeriets værktøjskasser.
- taskforcen generelt øger sit fokus på at styrke skoleledelsens ansvar for skole-hjemsamarbejdet med tosprogede elevers forældre. Det anbefales herunder at:
 - taskforcen fortsat rådgiver om betydningen af fælles retningslinjer for brugen af tolke ved hjemmebesøg og sociale arrangementer samt for udsendelse af dagsordener og skriftlige referater i forbindelse med møder.
 - taskforcen i stigende grad arbejder på at sikre sig skoleledelsens opbakning til lærernes brug af Integrationsministeriets værktøjskasser.
 - taskforcen sætter fokus på skoleledelsens ansvar i forhold til at få udbredt og fulgt op på de enkelte lærerteams' gode erfaringer.
- taskforcen på baggrund af det begrænsede antal opkald overvejer, hvordan telefonrådgivningens i fremtiden skal tilrettelægges.
- taskforcen fortsat holder fokus på at udvikle hjemmesiden som formidlingskanal til forvaltning og skoler i andre kommuner, herunder fokus på fortsat at tiltrække flere brugere og sikre, at indhold og opbygning af hjemmeside er relevant og brugbar for brugerne.

Kapitel 1. Indledning

I dette kapitel introduceres Tosprogs-Taskforcen, dens organisering og indsatser. Endvidere afgrænses evalueringens fokus på Tosprogs-Taskforcens indsatser i de fem samarbejdskommuner, hjemmesiden og den landsdækkende telefonrådgivning. Endelig indeholder kapitlet en læsevejledning til de seks kapitler i midtvejsevalueringen.

1.1 Tosprogs-Taskforcens organisering og indsatser

Tosprogs-Taskforcen er et samarbejde mellem Undervisningsministeriet og Integrationsministeriet med det formål at styrke tosprogede elevers faglighed og integration, således at de forlader grundskolen med tilstrækkelige faglige færdigheder til, at de kan gennemføre en ungdomsuddannelse.

Taskforcen huses af Skolestyrelsen og er en fortsættelse af Undervisningsministeriets projekt "Dette virker på vores skole", der i perioden 2007-2008 indsamlede god praksis om undervisningen af tosprogede elever i folkeskolen. Taskforcen er finansieret gennem satspuljeaftalen for 2008, som afsatte otte mio. kroner årligt til taskforcen fra 2008 til 2011 under initiativet "Lige muligheder". Taskforcen blev forlænget med et halvt år ved satspuljeaftalen for 2010.

Taskforcen består ved midtvejsevalueringen, ud over projektlederen, af fem konsulenter og to studentermedhjælpere.

Tosprogs-Taskforcen samarbejder med en række skoler inden for fem samarbejdskommuner. Samarbejdskommunerne er udvalgt efter en række kriterier om størrelse, andel tosprogede og geografisk placering. De fem samarbejdskommuner er: Fredericia, Frederiksberg, Guldborgsund, Tårnby og Sønderborg.

Da samarbejdskommunerne var udvalgt, indledte Tosprogs-Taskforcen en proces omkring udarbejdelse af en samarbejdsaftale med hver kommune og skole. Samarbejdsaftalerne blev udarbejdet ud fra en fælles drøftelse af, hvilke områder, det var væsentligt for den enkelte kommune og skole at arbejde med.

Taskforcen bistår samlet set samarbejdskommunerne og skolerne i forbindelse med syv indsatsområder:

1. Kommunal strategi
2. Skoleledelse
3. Dansk som andetsprog
4. Organisering af undervisningen
5. Skole-hjemsamarbejde
6. Overgang fra børnehave til skole
7. Overgang til fra skole til ungdomsuddannelse.

Taskforcen har med udgangspunkt i samarbejdsaftalerne blandt andet lavet organisationsplaner, igangsat efteruddannelse af lærere og ledere og gennemført praksisforløb på skolerne.

Tosprogs-Taskforcen har dertil etableret hjemmesiden www.tosprogstaskforce.dk, hvor taskforcen videreformidler viden, eksempler på 'god praksis' og konkrete værktøjer. Taskforcen tilbyder derudover rådgivning via mail eller telefon.

Endelig har Tosprogs-Taskforcen indgået samarbejde med DR om kampagnen "To sprog – én udfordring", der ikke er omfattet af evalueringen.

1.2 Evalueringens fokus

Oxford Researchs og EVA's samlede evaluering af Tosprogs-Taskforcen har sit hovedfokus på indsatserne i de fem samarbejdskommuner. Endvidere evalueres indsatsen på landsplan med udgangspunkt i taskforcens telefonrådgivning, hjemmeside og rådgivning af centrale aktører som ministerier og interesseorganisationer. Derudover beskrives taskforcens indsats i forhold til den fælles kampagne med DR "To sprog – én udfordring".

Evalueringen af Tosprogs-Taskforcen tager udgangspunkt i en række programteorier, som evaluatoren har opstillet i samarbejde med taskforcen og efterfølgende valideret på fem seminarer med samtlige samarbejdskommuner og skoler. Programteorierne er opstillet med udgangspunkt i de syv indsatsområder samt den landsdækkende telefonrådgivning og hjemmeside.

Efter aftale med Tosprogs-Taskforcen har midtvejsevalueringen fokus på resultaterne af Tosprogs-Taskforcens aktiviteter i forhold til indsatsområderne; dansk som andetsprog, organisering af undervisningen og skole-hjemsamarbejde. Disse indsatsområder er valgt, da de dels er de mest centrale i forhold til Tosprogs-Taskforcens aktiviteter på skoler og i kommuner, og dels er i gang på dette tidspunkt i projektperioden. Endvidere evalueres den landsdækkende telefonrådgivning og hjemmeside.

Evalueringen af Tosprogs-Taskforcens indsatser på de 16 samarbejdsskoler baserer sig på surveys blandt skoleledere, lærere og elever, registreringsdata og i alt 38 kvalitative interview med kommunale tovholdere, skoleledere, lærere og Tosprogs-Taskforcen.

Evalueringen forholder sig ikke til resultater på elevniveau. Det skyldes, at det endnu ikke er muligt at få adgang til data fra de nationale test, og at de seneste karakterdata fra folkeskolens afgangsprøve er fra skoleåret 2008/2009, hvor taskforcens var i opstarten med deres indsatser på de 16 samarbejdsskoler. Der er således på tidspunktet for midtvejsevalueringen ikke data tilgængelige, som kan sandsynliggøre Tosprogs-Taskforcens resultater på elevernes faglige standpunkt.

Evalueringen af Tosprogs-Taskforcens hjemmeside baserer sig på trafikdata og en kendskabssurvey blandt landets 98 kommuner, mens telefonrådgivningen evalueres på baggrund af en brugersurvey.

1.3 Læsevejledning

Midtvejsevalueringen er opbygget på følgende måde:

- I kapitel 2 om **Tosprogs-Taskforcens samarbejde med kommuner og skoler** stilles skarpt på udarbejdelsen af samarbejdsaftaler og oplevelsen af samarbejdet set fra tovholderes, skolelederens og læreres perspektiv.

- I kapitel 3 om **organiseringen af undervisningen** belyses skolernes måde at organisere den supplerende dsa-undervisning. Ligeledes fokuserer kapitlet på opkvalificeringen og brugen af dsa-lærerne som ressourcepersoner.
- I kapitel 4 om **dansk som andetsprog (dsa)** ses nærmere på taskforcens indsats for at opkvalificere lærerne på samarbejdsskolerne i forhold til at inddrage dsa som en dimension i undervisningen. Endvidere stilles skarpt på, i hvilken grad lærerne føler sig klædt på til at inddrage dsa som en dimension i undervisningen. Herudover beskrives det, om lærerne inddrager ny viden i dsa-undervisningen og anvender bestemte strategier med henblik på at tage hensyn til de tosprogede elever.
- I kapitel 5 om **skole-hjemsamarbejde** sættes fokus på Tosprogs-Taskforcens indsatser og resultater i forhold til at forbedre skolehjem-samarbejdet på samarbejdsskolerne. I kapitlet zoomes bl.a. ind på de vigtigste resultater i forhold til lærernes værktøjer til at inddrage tosprogede elevers forældre, brugen af tolke og udsendelse af dagsorden og skriftlige referater i forbindelse med møder.
- I kapitel 6 om **indsatsen på landsplan** undersøges det, hvordan telefonrådgivning, hjemmeside og rådgivning af centrale aktører fungerer.
- I kapitel 7 om **metoden** redegøres for brugen af surveys, kvalitative interview og registerdata.

Kapitel 2. Samarbejde med kommuner og skoler

Dette kapitel omhandler Tosprogs-Taskforcens samarbejde med samarbejdskommuner og skoler. Først stilles skarpt på udarbejdelsen af samarbejdsaftaler, som var taskforcens første skridt ift. at få sat rammer og mål for samarbejdet med samarbejdskommuner og skoler. Derefter følger en analyse af, hvordan samarbejdet opleves set fra tovholderes, skolelederes og læreres perspektiv. Kapitlet afrundes med evaluators sammenfattende vurdering af samarbejdet og betydningen heraf for at nå det overordnede mål om at styrke fagligheden blandt tosprogede elever.

Kapitlet viser, at Tosprogs-Taskforcen generelt set har etableret et godt og struktureret samarbejde med kommuner og skoler. Det er en gennemgående opfattelse blandt de involverede, at det var en relativt lang opstartsfasen, da samarbejdsaftaler mellem Tosprogs-Taskforcen, kommuner og skoler blev formuleret. Samtidig er opstartsfasen kendetegnet ved manglende timing mellem skolernes deltagelse i projektet og konkret planlægning og ressourceallokering på skolerne i skoleåret 2009/2010. Her spiller det ind, at Tosprogs-Taskforcen selv fik en forsinket opstart.

Endvidere viser kapitlet, at kommuner og skoler oplever Tosprogs-Taskforcen som en vellidt og kvalificeret samarbejdspartner, som formår at sætte en dagsorden på tosprogsområdet. Taskforcens samarbejde og indsatser har indtil nu især involveret kommunens tovholdere, skoleledere og i nogen grad dsa-lærere.

2.1 Udarbejdelse af samarbejdsaftaler

I Skolestyrelsens udmøntningsplan for Tosprogs-Taskforcen fra august 2008 er det et krav, at taskforcen skal udarbejde en målrettet handlingsplan for at styrke skolens indsats for at forbedre de tosprogede elevers faglige kompetencer.

Taskforcen har valgt at udmønte dette krav som nogle relativt detaljerede samarbejdsaftaler med kommuner og skoler. En samarbejdsaftale består af en overordnet del, der beskriver udfordringer og mål på kommunalt niveau og en underordnet del med udfordringer og mål på skoleniveau.¹ Samarbejdsaftalerne er ikke juridisk bindende, men er et udtryk for en fælles forståelse af udfordringer og hvilke indsatser, der skal igangsættes med taskforcens hjælp.

Som en del af procesevalueringen af Tosprogs-Taskforcen har evaluator ved midtvejsevalueringen haft fokus på samarbejdsaftalerne. De kvantitative data viser, en relativt positiv vurdering af processen omkring udarbejdelsen af samarbejdsaftaler blandt ledere og lærere med en særlig funktion på tosprogsområdet – i evalueringen betegnet "dsa-lærerne".

Når besvarelserne fra dsa-lærernes skal fortolkes, er det dog vigtigt at bemærke, at 68 % har sat kryds i "ved ikke" til spørgsmålet om, hvordan de vurderer processen omkring udarbejdelse af samarbejdsaftalerne. 28 % svarende til 22 lærere vurderer, at processen

¹ Se bilag med skabelon for samarbejdsaftale mellem kommune og Tosprogs-Taskforcen.

var "rigtig god" eller "god" og under 5 % svarende til 3 lærere, at den var "mindre god" eller "dårlig". Ud fra de kvalitative interview at dømme skyldes den store andel af 'ved ikke'-svar, at det på hver enkel skole har været op til den enkelte skoleleder at beslutte, om dsa-lærerne skulle inddrages i processen omkring udarbejdelsen af samarbejdsaftalen eller ej. Blandt de åbne kommentarer om forslag til forbedring af processen omkring udarbejdelse af samarbejdsaftaler påpeges det i 5 ud af de 25 besvarelser, at det ville være godt at få lærerne mere involveret i processen. En dsa-lærer formulerer det således:

"Det er vigtigt, at lærerressourcerne inddrages på et tidligere tidspunkt, så dem, der skal udføre en stor del af arbejdet har kendskab til de aftaler, der indgås. Det er vigtigt, at Tosprogs-Taskforcen har et større kendskab til skoleverdenen og den måde, der arbejdes på." (Dsa-lærer)

Set fra skolelederens perspektiv svarer 10 ud af 13, at processen omkring udarbejdelse af samarbejdsaftaler har været "rigtig god" eller "god", 1, at den har været "dårlig", og 2 svarer "ved ikke". Disse sidste to er formentlig skoleledere, der er kommet til efter udarbejdelsen af samarbejdsaftalen.

De kvalitative interview med skoleledere rummer nogle interessante perspektiveringer af resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen. Alle skoleledere beskriver processen omkring udarbejdelsen af samarbejdsaftalerne som arbejdstung. Det har blandt andet været langt mere tidskrævende at udarbejde samarbejdsaftalerne, end skolelederne umiddelbart havde forestillet sig, og hver enkel samarbejdsaftale har været igennem mange versioner gennem forløbet. En enkelt skoleleder nævner, at de på vedkommendes skole var helt oppe på 10 udgaver af samarbejdsaftalen, inden den kom i hus. Interview med Tosprogs-Taskforccens konsulenter bekræfter skoleledernes vurderinger af, at det var en langvarig proces:

"Vi brugte en del tid på at udforme kontrakter for at få en fælles skabelon. De skulle være sammenlignelige. Vi har brugt en del tid på at vende tilbage til teamet. Et sted stod det på én måde, et sted på en anden måde. Det skulle være så ens som muligt, men det skulle også imødekomme skolernes verdensbillede." (Konsulent, Tosprogs-Taskforccen)

Når der alligevel er en relativt positiv vurdering af samarbejdsaftalerne i dag, skyldes det, at skolelederne ofte beskriver arbejdet med samarbejdsaftalerne som afklarende i forhold til hvad, der egentlig var skolens udfordringer i forhold til undervisningen af tosprogede elever og i forhold til hvilke indsatser, der var behov for.

En anden gevinst ved samarbejdsaftalerne - sammen med de tilhørende milepælsplaner - er, at de, ifølge de fleste skoleledere og kommunale tovholderes vurdering, fungerer som gode værktøjer til projektledelse i dag.

Det er således en typisk beskrivelse fra skolelederne, at det var en langstrakt proces, men at det er nødvendigt med milepælsplaner for at kunne holde fokus på udviklingen af undervisningen af tosprogede elever i en travl skolehverdag, hvor mange andre hensyn også skal balanceres. Som en skoleleder formulerer det:

"Processen omkring samarbejdsaftalen var utrolig lang. Men jeg kan se, at det, der er lavet, er godt. Det er et nyttigt værktøj til at arbejde med tinge-

Tabel 2.1: Processen omkring udarbejdelse af samarbejdsaftalerne

Hvordan var processen omkring udarbejdelse af samarbejdsaftalerne?	
	2010
Rigtig god	4
God	6
Dårlig	1
Ved ikke	2
I alt	13

Kilde: Oxford Research og EVA 2010. Spørgeskemaundersøgelse med skoleledere.

ne. Det giver overblik over, hvad er de næste skridt, og hvad er deadline. Det var en stor investering at lave den. Men også en nødvendig proces. Det er nødvendigt at forpligte den enkelte skole. Tosprogede er ikke det eneste, vi skal interessere os for. Vi har også mange andre bolde i luften. Det er godt at blive holdt fast på dette område for os.” (Skoleleder)

En række skoleledere roser endvidere Tosprogs-Taskforcen for at være lydhøre og fleksible, når det af en eller anden grund er nødvendigt at justere milepælsplaner, fx på grund af ændringer i skolens elevgrundlag.

En enkelt skoleleder er dog stadig kritisk over for samarbejdsaftalen og den lange proces omkring udarbejdelse heraf:

”Det tog et helt år at få hele dette administrative apparat op at køre. Jeg brugte over et år på at få det her arbejde til at passe ind i deres tænkning. Vi mistede gnisten, og den er ikke fundet endnu.” (Skoleleder)

Han kritiserer således Tosprogs-Taskforcen for at have for meget fokus på dokumentation og for kravet om at skulle adoptere deres projektstyringsværktøjer frem for at kunne gøre brug af egne, eksisterende værktøjer.

2.1.1 Timing i forbindelse med opstart af samarbejdet

Evaluator vurderer også, at det er væsentligt at se samarbejdsaftalerne og opstarten af samarbejdet med kommuner og skoler i lyset af Tosprogs-Taskforcens forsinkede opstart. Tosprogs-Taskforcen som projekt var oprindeligt fastsat til at starte op i begyndelsen af 2008 og slutte ved udgangen af 2011. Imidlertid blev taskforcen først etableret med projektleder og konsulenter i fjerde kvartal 2008, hvorefter arbejdet med at rekruttere de første samarbejdskommuner kunne gå i gang.

I forlængelse heraf strakte processen omkring udarbejdelse af samarbejdsaftaler sig fra januar 2009 og frem til efterårsferien 2009. Tosprogs-Taskforcens forsinkede start og relativt langvarige proces omkring samarbejdsaftalerne har påvirket taskforcens arbejde negativt i forhold til timingen af samarbejdet med de involverede skoler. Det skyldes, at det har været vanskeligt at koordinere Tosprogs-Taskforcens indsatser med planlægningen af skoleåret på den enkelte skole. Det er således en vurdering, der går igen blandt de interviewede tovholdere, skoleledere og i taskforcen selv, at skoleåret 2009/2010 allerede var planlagt på skolerne, da processen omkring samarbejdsaftalerne var ved at være afsluttet. Det har derfor været svært for skolerne og dermed for Tosprogs-Taskforcen at få skabt tid og plads til indsatserne i skoleåret 2009/2010.

Konsekvensen heraf blev, at en del indsatser måtte rykkes til skoleåret 2010/2011. Taskforcen har i samarbejde med kommuner og skoler justeret samarbejdsaftaler og milepælsplaner i forhold til dette. Eksempelvis kunne de fleste skoler i starten have overskud til at afholde en pædagogisk dag, mens de længerevarende uddannelsesforløb blev udskudt.

Når vi som evaluatore skal vurdere processen omkring udarbejdelsen af samarbejdsaftalen, tager vi udgangspunkt i, at skoleudvikling næppe kan opnås ved at igangsætte indsatser hovedkulds, og at det er hensigtsmæssigt med en struktureret og langsigtet indsats, hvor der er tænkt over sammenhænge mellem hvilke mål, der ønskes opnået og hvilke aktiviteter, der igangsættes. Vi vurderer derfor, at udarbejdelse af samarbejdsaftaler for langt hovedparten af skolerne har været produktiv i forhold til at afklare udfordringer og strukturere arbejdet omkring indsatserne, og at dette har været en mere velvalgt

strategi. Samarbejdsaftaler og milepælsplaner virker ligeledes produktive i forhold til at fokusere og fastholde skolerne på udviklingen på tosprogsområdet.

Såfremt Tosprogs-Taskforcen udvider samarbejdet med nye samarbejdsskoler og samarbejdskommuner vil det være en fordel at gøre brug af de hidtidige erfaringer. Her vil det i særlig grad være vigtigt, at Tosprogs-Taskforcen er opmærksomme på at få sammen-tænkt projektet med nye samarbejdsskolerens øvrige aktiviteter og drift.

Endvidere kan Tosprogs-Taskforcen med fordel overveje, hvorvidt nøglepersoner blandt lærerne i højere grad kan involveres i processen omkring udarbejdelse af samarbejdsaftaler for at sikre god forankring af indsatserne blandt lærerne.

2.2 Vurdering af samarbejdet

I de følgende afsnit belyses samarbejdet mere generelt, som det opleves af kommuner, skoleledere og dsa-lærere. Afsnittet afsluttes med en sammenfattende vurdering af samarbejdet og betydningen heraf for at opnå målet om at styrke tosprogede elevers faglighed.

2.2.1 Samarbejdet set fra kommunernes perspektiv

I de kvalitative interview med tovholderne fra de fem samarbejdskommuner (som oftest kommunens tosprogskonsulent) er det en gennemgående pointe, at samarbejdet med Tosprogs-Taskforcen er velfungerende. De udtrykker generelt, at det gør en stor forskel at få andel i taskforcens ressourcer i form af uddannelsesmidler og rådgivning.

Set fra skoleledernes perspektiv har deres kommunale forvaltning generelt været gode til at bakke op om samarbejdet. Der er dog en undtagelse blandt skolerne i én af de fem kommuner, hvor skolelederne udtrykker stor utilfredshed med skoleforvaltningens tilgang til at deltage i projektet, herunder at samarbejdet er indgået uden at tage dem i ed først og derefter ikke tildele tilstrækkelige ressourcer til at realisere de opstillede mål. Det er åbenlyst, at det påvirker deres oplevelse af at deltage i projektet.

2.2.2 Samarbejdet set fra skoleledernes perspektiv

Både de kvantitative og kvalitative data viser, at skolelederne har en positiv vurdering af samarbejdet med Tosprogs-Taskforcen generelt. Blandt de 13 skoleledere i surveyen svarer 5, at samarbejdet med taskforcen fungerer "rigtig godt", 7, at det fungerer "godt", mens kun en enkelt vurderer, at det er "dårligt". De fleste vurderer også, at Tosprogs-Taskforcen tilbyder rådgivning, der er tilpasset de enkelte skoler. Det sker ifølge 8 ledere "i høj grad" og ifølge 4 ledere "i nogen grad", mens en enkelt vurderer, at det sker "i mindre grad".

I de kvalitative interview peger skolelederne på, at taskforcen bidrager med to forskellige ting. Det ene er hjælp til organisering, projektstyring og at holde fokus på opgaven. Det andet er faglig ekspertise, sparring, viden om tosprogsområdet. Det er karakteristisk for langt de fleste skoleledere, at de oplever, at samarbejdet med Tosprogs-Taskforcen bidrager til at holde fokus på de tosprogede elever. Denne pointe beskrives af forskellige skoleledere med følgende formuleringer:

- "De sidder som små terriere og bider os i nakken, hvis vi ikke kommer ud af hullerne"
- "De har holdt os til ilden"
- "De er med til at holde os i ørene"

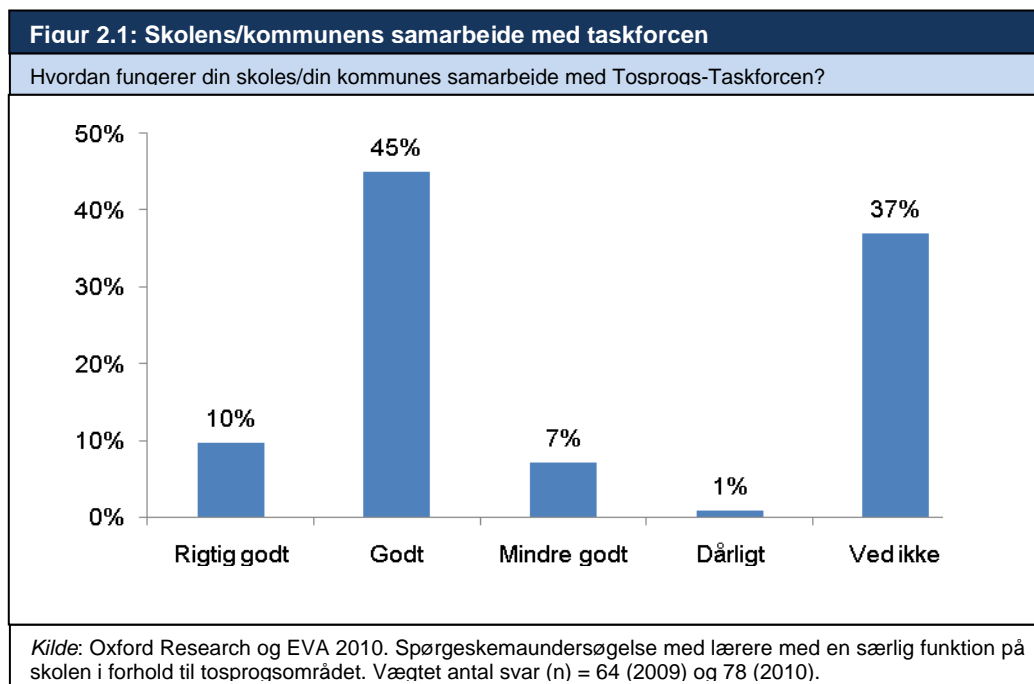
Det er vigtigt at understrege, at skolelederne oplever det som positivt, at "blive holdt til ilden og i ørene". Der er travlt og mange områder, som også kræver opmærksomhed. Således er skolelederne tilfredse med, at Tosprogs-Taskforcen hjælper dem med at sætte en dagsorden på tosprogsområdet.

En række skoleledere har derudover i de kvalitative interview rejst spørgsmålet om, hvad der vil ske på skolen, når Tosprogs-Taskforcens indsats slutter. Som beskrevet kalder det på en særlig opmærksomhed på, hvordan fokus og indsatser på tosprogsområdet forankres på skolerne, når Tosprogs-Taskforcen træder ud igen.

Ud over beskrivelserne af, at samarbejdet med Tosprogs-Taskforcen skaber fokus på tosprogsområdet, bliver det af nogle skoleledere fremhævet, at konsulenterne har en stor viden og brænder for området. Endvidere bemærker nogle, at der har været nogle udskiftninger i Tosprogs-Taskforcens konsulentteam, men at Tosprogs-Taskforcens generelt har håndteret dette udmærket.

2.2.3 Samarbejdet set fra dsa-lærernes perspektiv

Lærere med en særlig funktion på tosprogsområdet er også blevet bedt om at vurdere samarbejdet med Tosprogs-Taskforcen.² Som det fremgår af figur 2.1, vurderer godt halvdelen, at samarbejdet har været "rigtig godt" eller "godt" og knap hver tiende, at det har været "mindre godt" eller "dårligt". Mere end en tredjedel har imidlertid ikke forholdt sig til samarbejdet og svaret "ved ikke".

² Spørgsmålet er ikke stillet til alle lærere, da det ikke kunne forventes, at alle lærere er i stand til at vurdere det.

Den relativt høje andel "ved ikke"-besvarelser gør sig også gældende ift. spørgsmålet om, hvorvidt Tosprogs-Taskforcen tilbyder en rådgivning, der er tilpasset indsatsen på skolen. Her oplever 20 %, at det sker "i høj grad", 25 % "i nogen grad", 23 % "i mindre grad". 2 % har sat kryds i "slet ikke", mens 30 % har svaret "ved ikke".

Den relativt store andel "ved ikke"-besvarelser på spørgsmålene om samarbejdet med Tosprogs-Taskforcen tyder på, at der midtvejs i projektet er en relativt stor andel af ressourcepersonerne på skolerne, der enten ikke har været en del af samarbejdet, eller selv oplever at være en del af samarbejdet. Nogle af respondenterne kan naturligvis være nytilkomne dsa-lærere, der endnu ikke har haft så meget at gøre med Tosprogs-Taskforcen. Det ændrer imidlertid ikke ved, at Tosprogs-Taskforcen bør være opmærksomme på, at en tredjedel af de ressourcepersoner, som skal være med til at implementere projektet blandt de øvrige lærere ikke har set sig i stand til at vurdere samarbejdet.

Kvalitative data fra interview med lærerne og de åbne kommentarer i lærersurveyen understøtter denne vurdering. En lærer fortæller fx:

"Jeg har været til et møde, hvor vi blev informeret. Jeg synes ikke, jeg er involveret i samarbejdet med Taskforcen. Jeg får lidt at vide på anden hånd, hvad der bliver snakket om, men jeg er lidt andenhåndskilde." (Lærer)

En dsa-lærer formulerer det således:

"Det har været godt for os, der har været en del af det. Der, hvor jeg tænker, at man har manglet lidt information, har været til de andre lærere. Dem, der har været lidt længere væk, tænker nok: Hvad er det her tosprogstaskforce for noget? Det har nok været lidt langt væk fra dem." (Dsa-lærer)

2.2.4 Sammenfattende vurdering af samarbejdet

Samlet set viser analysen, at Tosprogs-Taskforcen generelt er en meget vellidt samarbejdspartner blandt de kommunale tovholdere og skoleledere. Det opleves som en stor fordel at få mulighed for at få andel i ressourcer til kompetenceudvikling, at få kvalificeret rådgivning og gennem struktureret projektstyring at få fastholdt fokus på tosprogsområdet.

Der er også en overvejende positiv vurdering af samarbejdet blandt ressourcepersonerne i lærergruppen (tosprogsteam og lignende). Evalueringen viser dog, at en stor andel af denne gruppe ikke har set sig i stand til at vurdere samarbejdet, hvilket kan tages som udtryk for, at de ikke er involveret i det. Denne vurdering understøttes af de kvalitative data.

At lærerne generelt er længere væk fra Tosprogs-Taskforcen end kommunens konsulenter og skolelederne er også en pointe, som Tosprogs-Taskforcen selv fremhæver:

"Vi har rigtig godt fat i skoleledelsen og i ressourcepersonerne på skolerne. Nu skal vi ned på lærerniveau." (Projektleder, Tosprogs-Taskforcen)

Evaluators hæfter sig ved, at Tosprogs-Taskforcens samarbejde med kommuner og skoler må ses i lyset af den overordnede tilgang til samarbejdet, som i høj grad sker via en top-down tilgang, hvor samarbejdet startede op i kommunernes skoleforvaltninger. Skolerne blev fra forvaltningernes side orienteret om, at forvaltningen ønskede de udvalgte skoler inkluderet i projektet. Derfra er samarbejdet blevet rullet ud på de enkelte skoler via

skoleledelsen og derfra ud til lærere samt pædagoger de steder, hvor der er fokus på indskolingen.

Denne strategi er i høj grad i tråd med det vidensgrundlag, som er fundamentet for Tosprogs-Taskforcen: "Dette virker på vores skole", og netop kommunal politik og strategi er også et af taskforcens syv indsatsområder, jf. kapitel 1. Det er således en stor styrke, at indsatserne på de enkelte skoler tænkes i helheder ift. den øvrige del af kommunen.

Der kan imidlertid være både styrker og svagheder på samme tid ved en given strategi til skabelse af forandringer. I dette tilfælde medfører den tydelige top-down strategi, at Tosprogs-Taskforcen løbende bør være opmærksomme på, hvordan de via samarbejdet med kommuner og skoler får forankret indsatserne blandt lærerne. Netop lærernes undervisning af og tilgang til tosprogede elever og deres forældre er jo afgørende for at skabe de ønskede forandringer i forhold til tosprogede elevers faglighed.

Evaluator vurderer, at der derudover er flere og indbyrdes afhængige forklaringer på, at samarbejdet midtvejs i projektet ikke i højere grad omfatter lærerniveauet på samarbejdsskolerne:

- For det første at projektet ikke blev tilstrækkeligt inkorporeret i skolernes planlægning af skoleåret 2009/2010 grundet Tosprogs-Taskforcens egen forsinkede opstart og den relativt lange proces omkring udarbejdelse af samarbejdsaftaler. Det har forsinket omfanget af kompetenceudviklingsforløb og praksisforløb ude blandt lærerne og dermed den effekt, som disse forløb må forventes at få for de tosprogede elever og deres forældre.
- For det andet tilkendegiver Tosprogs-Taskforcen, at det ikke er helt let at få adgang til lærerne på alle skoler. Konsulenterne oplever således, at en del lærere ikke for alvor får prioriteret eller ønsker at få feedback på deres undervisning fra udefrakommende konsulenter.
- For det tredje har udskiftninger i Tosprogs-Taskforcens projektteam nogle steder haft betydning for, at rådgivningsforløb blandt lærerne er blevet afbrudt eller udskudt.

På baggrund heraf anbefaler evaluator, at Tosprogs-Taskforcen i den fremadrettede indsats i samarbejdskommunerne bør have opmærksomhed på, hvordan projektet får gennemslagskraft helt ude blandt lærerne. Det gælder både i løbet af projektperioden, og når Tosprogs-Taskforcen trækker sig ud af samarbejdet igen.

Kapitel 3. Organisering af undervisningen

I dette kapitel redegøres for, hvordan skolerne organiserer deres supplerende dsa-undervisning samt hvilke ændringer, der er sket i organiseringen af dsa-undervisningen fra 2009 til 2010 som følge af Tosprogs-Taskforcens indsats.

Kapitlet indledes med en gennemgang af programteorien for, hvordan skolerne organiserer deres dsa-undervisning. Endvidere redegøres der for, i hvilken grad dsa-lærernes bruges til det afsatte formål. Endelig redegøres for, i hvilken grad dsa-lærerne bruges som ressourcer af skolernes øvrige lærere.

Kapitlet viser, at samarbejdet med Tosprogs-Taskforcen har bidraget til, at flere skoler har valgt at tilrettelægge den supplerende undervisning i dsa uden for den almindelige undervisningstid. Endvidere giver nogle skoleledere udtryk for, at de oplever, at samarbejdet har bidraget til, at de i dag træffer mere kvalificerede beslutninger vedr. organiseringen af dsa-undervisningen.

Af kapitlet fremgår det, at dsa-lærerne i høj grad bruger deres dsa-timer til det afsatte formål. Yderligere fremgår det, at dsa-lærerne generelt har været tilfredse med de vejlederkurser, de er blevet tilbudt. De opleves som både relevante og udbytterige. Blandt andet, fordi de får konkrete redskaber, som de kan bruge i vejledningen af skolens øvrige lærere. Spørgeskemaundersøgelsen blandt lærerne viser, at lærerne i højere grad end tidligere benytter sig af dsa-lærerne som resourcepersoner. Dog er det endnu ikke alle lærere som gør brug af dsa-lærernes særlige kompetencer. Ligeledes fremgår det af spørgeskemaundersøgelsen, at brugen af dsa-lærerne primært har været med til at øge lærernes fokus på dsa, og i mindre grad har haft betydning for lærernes undervisningspraksis.

3.1 Programteori for organisering af undervisningen

Programteorien for organiseringen af dsa-undervisningen bygger på en antagelse om, at særligt tre elementer er afgørende for, at tosprogede elevers færdigheder styrkes.

For det første er det relevant for skolerne at overveje organiseringen af den supplerende dsa-undervisning. Af bekendtgørelsen om dansk som andetsprog (BEK nr 31 af 20/01/2006) fremgår det, at dansk som andetsprog skal foregå som en dimension i undervisningen i alle fag. Hvis eleven vurderes at have et særligt behov, kan den supplerende undervisning i dsa ligge uden for den almindelige undervisningstid. Dog beskrives det samtidig som en mulighed at placere undervisningen inden for den almindelige undervisningstid parallelt med den almindelige undervisning. Den supplerende undervisning i dsa kan således både ligge inden for og uden for den almindelige undervisning, afhængigt af den enkelte elevs behov. Og for skolerne vil det være relevant at få støtte til at kvalificere deres beslutning om, hvornår undervisningen skal være placeret.

For det andet er det afgørende, at timerne i dsa bliver læst, men ikke anvendes til andre formål, fx vikardækning. Derfor undersøger evaluatoren hvor stor en andel af dsa-timerne, der bliver læst.

For det tredje er det væsentligt, at dsa-lærere anvendes som ressourcer af de øvrige lærere på skolen. En øget brug af dsa-lærerne vurderes at være med til at kvalificere lærernes undervisning af tosprogede elever.

3.2 Gennemførelsen af indsatserne

Tosprogs-Taskforcen har iværksat forskellige typer af indsatser med henblik på at styrke skolernes organisering af den supplerende dsa-undervisning og med henblik på at styrke dsa-lærernes roller som vejledere og resourcepersoner.

Med henblik på at styrke skolernes organisering af den supplerende undervisning i dsa, har Tosprogs-Taskforcen vejledt og rådgivet skolelederne.

For at styrke dsa-lærernes rolle som vejledere har Tosprogs-Taskforcen afholdt to typer af kurser og uddannelses tilbud, hvilket fremgår nedenfor:

- DSA vejlederkursus (3 kurser afholdt eller under afholdelse)
- Pd-moduler i dsa-vejledning (18 deltagere)

3.3 Organiseringen af supplerende undervisning i dsa

Både kommunale tosprogs konsulenter og skoleledere vurderer det som relevant, at Tosprogs-Taskforcen har valgt at sætte fokus på organiseringen af den supplerende undervisning i dsa. De beskriver, at de på tidspunktet for igangsættelsen af Tosprogs-Taskforcen efterlyste viden, der kunne være med til at kvalificere deres beslutninger vedr. organiseringen.

For flere skoleledere er forventningen om, at Tosprogs-Taskforcen kunne kvalificere deres organisering af den supplerende undervisning i dsa, blevet indfriet. De oplever gennemgående, at Tosprogs-Taskforcen har været med til at skabe klarhed og ny indsigt. To skoleledere udtrykker deres tilfredshed på følgende måder:

"Det, Tosprogs-Taskforcen har gjort, er, at vores indsats er blevet bedre. Vi havde noget organisering af dsa før, men det er bare blevet endnu bedre nu." (Skoleleder)

"Før havde vi tit de tosprogede ude af klasserne. Nu har vi tosprogsvejlederen med i undervisningen." (Skoleleder)

Som det fremgår af ovenstående citat, vurderes samarbejdet med Tosprogs-Taskforcen at være med til at ændre organiseringen af den supplerende dsa-undervisning. Også spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere viser, at der er sket en udvikling i forhold til skolernes måde at organisere dsa-undervisningen på. Af spørgeskemaundersøgelsen fremgår det, at der blandt andet er sket en signifikant stigning i forhold til brugen af ekstra lærere. 7 ud af 14 skoleledere svarer i 2009, at de i nogen eller høj grad tilknyttede en ekstra lærer i undervisningen. I 2010 er denne andel steget til 12 ud af 13 skoleledere. Det er således blevet mere almindeligt at anvende en ekstra lærer i undervisningen med henblik på at støtte de tosprogede elever.

Tabel 3.1: Tilknytning af ekstra lærer i dsa-undervisningen		
På hvilke måder og i hvilken grad organiseres den supplerende undervisning i dansk som andetsprog på din skole? <i>Der tilknyttes en ekstra lærer i undervisningen.</i>		
	2009	2010
I nogen grad / i høj grad	7	12
Slet ikke / i ringe grad	7	1
I alt	14	13
<i>Kilde: Oxford Research og EVA 2010. Spørgeskemaundersøgelse med skoleledere.</i>		

Også i de kvalitative data fremgår det, at skolelederne flere steder tilknytter en ekstra lærer til dsa-undervisningen. Blandt andet forklarer en skoleleder, hvordan man på hendes skole tilknytter en ekstra lærer i stedet for at tage de tosprogede elever ud af klassen. Skolelederen siger følgende:

"Traditionelt har vi hentet eleverne ud af klassen. I år gør vi det anderledes. Vi har reserveret nogle af timerne, så hver klasse i 2,5 time pr. uge på et helt skoleår kan have en lærer tilknyttet og give noget undervisning i dsa i udvalgte fag... Det fungerer på den måde, at en anden lærer deltager i undervisningen og støtter tosprogede." (Skoleleder)

At der er sket en udvikling i skolernes organisering af dsa-undervisningen, kommer også til udtryk ved, at der er sket en stigning i forhold til at tilbyde dsa uden for den almindelige undervisningstid. I 2009 svarede 10 ud af 14 skoleledere, at de slet ikke eller kun i mindre grad organiserede dsa-undervisningen på denne måde. I 2010 er det blot 1, som svarer dette. Derimod svarer 12 ud af 13 skoleledere i 2010, at de i nogen eller høj grad tilbyder dsa uden for den almindelige undervisningstid.

Tabel 3.2: Supplerende dsa-undervisning uden for den almindelige undervisningstid		
På hvilke måder og i hvilken grad organiseres den supplerende undervisning i dansk som andetsprog på din skole? <i>Der gives supplerende undervisning i dansk som andetsprog uden for den almindelige undervisningstid.</i>		
	2009	2010
I nogen grad / i høj grad	4	12
Slet ikke / i ringe grad	10	1
I alt	14	13
<i>Kilde: Oxford Research og EVA 2010. Spørgeskemaundersøgelse med skoleledere.</i>		

I interviews med lærere påpeges det, at en af udfordringerne ved at tilrettelægge dsa-undervisningen uden for den almindelige undervisningstid er, at eleverne kan opleve det som en straf. Således kan det opleves som vanskeligt at motivere de tosprogede elever til at blive i skolen, når de øvrige elever fortsætter i klub. Denne problematik fremgår også af rapporten 'Undervisning af tosprogede elever i folkeskolen', som EVA har gennemført i 2007. I denne understreges det som væsentligt, at skolerne er opmærksomme på at arbejde med elevernes motivation for at møde til undervisningen uden for den almindelige undervisningstid. Det betones, at motivation ikke er noget, eleven har, men noget, som den enkelte lærer er med til at skabe. Det betyder blandt andet, at eleverne skal opleve undervisningen som både givende og relevant.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at man på de fleste skoler tilbyder dsa-undervisning på flere forskellige måder. Det er således sjældent, at skolerne kun benytter sig af én organiseringsmodel. Som det fremgår af ovenstående, tilbyder 12 ud af 13 skoler i nogen eller høj grad dsa uden for den almindelige undervisningstid. Endvidere svarer 11 ud af 13 skoleledere, at de i nogen eller høj grad tilbyder dsa uden for klassen i den almindelige undervisningstid. Og endelige svarer 11 ud af 13, at de tilbyder dsa som en integreret del af den almindelige klasseundervisning. Dette fremgår af tabel 3.3.

Samlet set vurderer evaluatoren, at det er lykkedes Tosprogs-Taskforcen at udvikle skolerne refleksion og strategier i forhold til organiseringen af den supplerende undervisning i dsa. Dermed er dette trin i programteorien opfyldt eller godt på vej til at blive opfyldt.

Tabel 3.3: Dsa-undervisning i almindelig undervisningstid					
På hvilke måder og i hvilken grad organiseres den supplerende undervisning i dansk som andetsprog på din skole?					
<i>Undervisningen i dansk som andetsprog er en integreret del af den almindelige klasseundervisning.</i>			<i>Der gives supplerende undervisning i dansk som andetsprog uden for klassen i den almindelige undervisningstid.</i>		
	2009	2010		2009	2010
I nogen grad / i høj grad	9	11	I nogen grad / i høj grad	13	11
Slet ikke / i ringe grad	5	2	Slet ikke / i ringe grad	1	2
I alt	14	13	I alt	14	13

Kilde: Oxford Research og EVA 2010. Spørgeskemaundersøgelse med skoleledere.

Evalueringen viser, at der allerede er sket en begyndende udvikling i forhold til organiseringen af dsa-undervisningen. Samtidig erkender en skoleleder, at det er en længerevarende proces at ændre på organiseringen af dsa-undervisningen. Blandt andet, fordi man kan være afhængig af, at man fra politisk side har de samme ønsker. Lederen i nedenstående citat bemærker, hvordan det at skabe nye organiseringsmodeller dels kræver ny viden og indsigt, dels kræver en særlig indsats i forhold til at implementere de nye tiltag og forandringer i hverdagen.

"Jeg tror vi ender med at få den viden. Det er en større og længere proces. 2-3 år er ikke særlig meget til at skabe den forandring. Det tager langt længere tid, end jeg troede. Det sker ikke overnight...." (Skoleleder)

Andre ledere understreger, hvordan forandringsprocesser kræver et godt samarbejde. Både mellem skole og kommune, men også mellem skoleledelsen og lærerne.

3.4 Brug af dsa-timer

Med henblik på at styrke de tosprogede elevers faglige færdigheder er det relevant, at lærerne bruger de timer, som skolen har afsat til dsa. At dsa-lærernes timer ikke altid har været anvendt mest optimalt, vidner interview med skoleledere og lærere om. Blandt andet fortæller en skoleleder i nedenstående interview, hvordan man på hans skole tidligere tildelte dsa-timerne:

"Dengang var der en forestilling her på skolen om, at det at undervise i dsa var en form for kit – altså at nogle lærere udfyldte huller i skemaet. Den

holdning har vi fået ændret. Og det gjorde det nemmere for os at gøre det, fordi vi have taskforcen.” (Skoleleder)

Data fra det elektroniske registreringsskema vidner om, at de deltagende skoler både i 2009 og 2010 i høj grad har brugt dsa-timerne til det afsatte formål. Således fremgår det, at skolerne i gennemsnit har læst henholdsvis 89% og 90% af de tildelte timer. I 2009 har kun 1 skole læst 45% af timerne, mens de øvrige syv skoler har læst over 90% af timerne. I 2010 har en skole læst 68% af timerne, fire skoler har læst mellem 70–90% af timerne, mens syv skoler har læst over 90% af de tildelte timer.

Samlet set vurderer evaluatoren, at denne del af programteorien er opfyldt, og at der er gode forudsætninger for at arbejde sig frem mod målet om at sikre, at de tosprogede elever får et større udbytte af undervisningen.

3.5 Dsa-teamet som ressource

I forhold til at øge brugen af dsa-teamet som ressource for de øvrige lærere på skolen, har Tosprogs-Taskforcen valgt at satse på en opkvalificeringsstrategi, hvor dsa-lærerne særligt opkvalificeres i forhold til deres vejledningskompetencer. Vi vurderer som evaluatoren, at det er en velvalgt strategi at opkvalificere dsa-lærernes vejledningskompetencer. EVA har i tidligere evalueringer vist, at der kan være mange udfordringer knyttet til brugen af ressourcepersoner. Blandt andet, fordi det kan være vanskeligt at vejlede sine kollegaer.³ Blandt skolelederne på samarbejdsskolerne er der også en bevidsthed om, at det kan være vanskeligt at fungere som ressourcepersoner. Særligt, hvis der på skolen er lærere, som ikke er villige eller interesserede i forandringer. En skoleleder har følgende erfaringer med dette:

”To yngre kvinder, der brænder for tosprogsområdet har været oppe mod stærke kræfter her på skolen: ’Sådan har vi altid gjort’. Det har været svært for dem.” (Skoleleder)

Som lederen i ovenstående citat konstaterer, kan det særligt være vanskeligt at agere som vejleder eller særlig ressourceperson, hvis der blandt øvrige kollegaer er modstand. Dette stiller krav til skoleledelsen, som skal være med til at skabe rammerne, der gør, at ressourcepersonerne bliver brugt. Det betyder dels, at skoleledelsen skal være med til at sætte dsa på dagsordenen samt understøtte dsa-lærernes arbejde ved fx at sikre sig, at der udarbejdes funktionsbeskrivelser, som tydeliggør, hvordan skolens dsa-lærere kan anvendes. Samtidig viser tidligere evalueringer, at det er lettere at fungere som vejleder eller ressourceperson, hvis der blandt skolens øvrige lærere er blevet skabt et fundament af viden, som dsa-lærerne kan bygge videre på i deres vejledning. De dsa-kurser, som Tosprogs-Taksforcen har udbudt til samarbejdsskolerne lærere, vurderes således også at kunne bidrage positivt til dsa-lærernes vejledning. (Særlige ressourcepersoner i folkeskolen, 2009).

³ At rollen som vejleder for nogle lærere kan være vanskelig at håndtere fremgår fx af rapporten om 'Særlige ressourcepersoner i folkeskolen' (2009). I denne fremhæver ressourcepersonerne, hvordan det opleves som en vanskelig balancegang på den ene side at skulle fastholde de øvrige læreres tillid samtidig med, at de i nogle tilfælde oplever et behov for at videregive informationer til ledelsen. Som vejledere og ressourcepersoner er de afhængige af legitimitet fra ledelsen, og de har ofte behov for tæt sparring med ledelsen, men de skal samtidig anvende forskellige strategier for at signalere, at de ikke er for tæt knyttet til ledelsen. Samtidig har evalueringen 'Viden der virker: Læsevejlederen som fagligt fyrtårn' (2008) peget på, at virkningerne af vejledningen i høj grad afhænger af, hvilken vejledningsstil vejlederen lægger for dagen.

3.5.1 Udbyttet af de afholdte kurser

Som nævnt har Tosprogs-Taskforocen dels afholdt dsa-vejlederkursus, dels har de udbudt pd-moduler i dsa-vejledning. Dsa-lærere og ledere oplever generelt kurserne som både meningsfulde og relevante.

De dsa-lærere som har deltaget i pd-modulet i vejledning forklarer, at de generelt set er tilfredse med pd-modulet. Blandt andet understreger de hvordan underviserne har været dygtige, og har haft en god fornemmelse for hvilken viden dsa-lærerne havde brug for. Dog er der også nogle dsa-lærere som oplever at pd-modulet har været meget sammenpresset. De forklarer, at de har skullet lære meget i løbet af den halvanden måned som pd-modulet varer, og nogle dsa-lærere kunne ønske sig, at pd-modulet i stedet havde taget et halvt år.

De dsa-lærere som har deltaget i dsa-vejlederkurset er også tilfredse med udbyttet af kurset. De forklarer, at de i forbindelse med kurset er blevet trænet i at vejlede og rådgive skolens faglærere. Det er blandt andet sket ved, at lærerne sammen med kursusholderen har observeret en faglærers undervisning og efterfølgende fået gode råd til, hvordan han/hun som skolens dsa-lærer kan vejlede netop denne faglærer. Denne undervisningsmetode fremhæver de som positiv for deres udbytte. Enkelte dsa-lærere påpeger, at de kunne have ønsket sig, at kurset varede længere tid og bestod af flere timer. De oplevede således stadig et behov for at udvikle deres vejledningskompetencer.

Noget af det som dsa-lærerne især påpeger som positivt ved dsa-kurset, er, at det har været praksisorienteret. Således fremhæves kursets praktiske dimension som særligt udbytterigt, fordi lærerne her har fået konkrete redskaber og værktøjer til, hvordan de på deres skole kan udfylde og forvalte rollen som vejleder. En dsa-lærer udtrykker sin tilfredshed med kurset på følgende måde:

“Det har været godt at få værktøjer til at vejlede forskellige typer af kollegaer. At få en bevidsthed om, at der er nogle, der er lettere at vejlede end andre. At nogen har sådan en ‘fix det’-tilgang, og hvordan man forholder sig til dette.” (Dsa-lærer)

Dog er der også nogle dsa-lærere som efterlyser et større teoretisk indhold. En dsa-lærer forklarer det på denne måde:

“Det var overfladisk forstået på den måde, at det gav et hurtigt indblik i, hvad vejlederrollen kan bestå i, men vi kom ikke rigtig i dybden. Det var orientering og har dannet en fælles grobund for emner, når vi diskuterer dem. Jeg tager et mastermodul i vejledning, og her kommer vi meget mere i dybden omkring det. På kurset var det uden litteratur og forberedelse. Det giver rigtig meget mening, når jeg nu kommer i dybden med de teorier, som blev nævnt på kurset. Men det kræver, at man arbejder mere med det.” (Dsa-lærer)

Spørger man dsa-lærerne, hvordan de på baggrund af kurset vil udfylde vejlederrollen fremgår det, at de endnu ikke er fuldt bevidste om, hvordan de vil fungere som vejledere. De forklarer, at de endnu ikke er nået til disse overvejelser, og at det er noget de vil overveje, når de er færdige med kurset. Dette giver anledning til at overveje om taskforocen undervejs i dsa-kurset i højere grad kunne give plads til disse refleksioner.

På trods af, at ikke alle dsa-lærere vurderer, at vejlederkurset har ført til konkrete ændringer, har kurset ifølge nogle skoleledere dog allerede været med til at styrke brugen af dsa-lærerne. En leder fortæller blandt andet følgende:

"Vores to vejledere er ved at få uddannelsen. De bliver brugt til at komme og kigge på en elev. Lærere henvender sig til dem: 'Har du nogle forslag til hvad jeg skal gøre?' De bliver brugt meget mere aktivt nu. Tidligere udarbejdede de mest bare skemaer til hvem, der skulle tage eleverne ud. Vi er på den rigtige vej nu." (Skoleleder)

Samtidig er der andre skoleledere, som understreger, at der fortsat er et udviklingspotentiale mod et endnu tættere samarbejde. Således er det en holdning blandt nogle skoleledere, at der endnu ikke er skabt et fuldt samarbejde mellem fag- og dsa-lærere. Både dsa-lærere, skoleledere og kommunale tosprogskonsulenter fremhæver, at de ser det som en proces, der nu er sat i gang, og som nu skal fuldt implementeres.

3.5.2 Brugen af dsa-lærere

Dsa-lærerne selv er i spørgeskemaundersøgelsen blevet spurgt, om de oplever at blive brugt i større grad. Af undersøgelsen fremgår det, at de ikke oplever dette. Til gengæld fremgår det af de kvalitative interview, at rollen som vejleder for nogle er blevet lettere at udfylde. Dette skyldes blandt andet, at de ikke længere oplever at stå alene med dsa-opgaven. Samarbejdet med Tosprogs-Taskforcen har været med til at skabe en større ledelsesmæssig bevågenhed på dsa, hvilket gør det lettere at sætte dsa på dagsordenen. At det er lettere at fungere som ressourceperson, når man får en tydelig opbakning fra skolens ledelse, fremgår også af rapporten om særlige ressourcepersoner (2009). Ledelsesopbakning handler blandt andet om at synliggøre, at området er prioriteret, at afsætte tilstrækkelige ressourcer i forhold til opgavens omfang eller at definere opgaven ud fra de afsatte ressourcer og signalere til lærerkollegiet, at ressourcepersonerne besidder relevante faglige kompetencer. Og det er netop dette, som dsa-lærerne oplever, er sket.

Dsa-lærernes egen vurdering modsiges af lærernes oplevelse. Spørgeskemaundersøgelsen viser, at der er en tendens til en øget brug af dsa-lærerne. Således fremgår det, at lærerne selv oplever, at de i stigende grad inddrager dsa-lærere som en ressource i deres teams. Resultaterne fremgår af tabel 3.4.

Tabel 3.4: Inddragelse af dsa-undervisere som ressource i teamsamarbejdet		
Inddrager I underviserne i dansk som andetsprog som ressource i teamsamarbejdet i de klasseteams eller årgangsteams du deltager i?		
	2009	2010
I samtlige teams jeg deltager i	18%	25%
I over halvdelen af de teams jeg deltager i	9%	10%
I halvdelen af de teams jeg deltager i	12%	19%
I mindre end halvdelen af de teams jeg deltager i	25%	27%
Vi inddrager ikke underviserne i dansk som andetsprog i nogen af de teams jeg deltager i	37%	19%
I alt	100%	100%

Kilde: Oxford Research og EVA 2010. Spørgeskemaundersøgelse med lærere. Vægtet antal svar (n) = 400 (2009) og 349 (2010).

Af tabellen fremgår det, at der er sket en signifikant stigning i forhold til at inddrage dsa-lærerne. I 2009 brugte 39 % af lærerne dsa-lærere i halvdelen eller flere af de teams, de indgik i, mens andelen i 2010 er steget til 54 %. Ligeledes viser tabellen, at der særligt er

sket et fald i andelen af lærere, som slet ikke inddrager dsa-lærere i de teams, de indgår i. Hvor 37 % i 2009 svarede, at de ikke inddrog dsa-lærere, er andelen i 2010 faldet til 19 %.

I spørgeskemaet til lærere har vi spurgt, hvilke ændringer den øgede kontakt med underviserne i dansk som andetsprog har givet anledning til. Resultaterne fremgår af tabel 3.5.

Tabel 3.5: Kontakten med dsa-underviserne har givet anledning til...		
Har kontakten med underviserne i dansk som andetsprog givet anledning til:		
	2009	2010
Øget fokus på dansk som andetsprog i undervisningen	38%	64%
Brug af andre undervisningsmaterialer og/eller bøger	19%	22%
Diskussioner i teamet af problemstillinger relateret til dansk som andetsprog	35%	42%
Øget fokus på faglig læsning	34%	47%
Øget fokus på "skriftlige hjælpeprodukter"	11%	15%
Øget fokus på visualiseringer som strategi i undervisningen af klasser hvor der indgår tosprogede elever	30%	37%
Ingen af ovennævnte	28%	12%
Andet	6%	4%
I alt	199%	242%
<i>Kilde: Oxford Research og EVA 2010. Spørgeskemaundersøgelse med lærere. Vægtet antal svar (n) = 400 (2009) og 349 (2010). OBS: Lærerne kan sætte flere kryds. Herved summeres svarerne til mere end 100 %</i>		

Tabellen viser, at kontakten især har haft betydning i forhold til at skabe øget fokus på dsa i undervisningen samt faglig læsning. I 2009 svarede 38 % af lærerne, at kontakten med dsa-lærerne havde skabt øget fokus på dsa i undervisningen. I 2010 er andelen steget signifikant til 64 %. Endvidere svarede 34 % i 2009 at kontakten havde skabt øget fokus på faglig læsning, mens andelen i 2010 er steget signifikant til 47 %.

Derimod har kontakten med dsa-lærerne ikke haft betydning for lærernes brug af undervisningsmaterialer, givet anledning til diskussioner i teamet om problemstillinger relateret til dansk som andetsprog, skabt øget fokus på skriftlige hjælpeprodukter eller skabt øget fokus på visualisering som undervisningsstrategi.

Et udtryk for, at lærerne generelt har et øget fokus på dsa i undervisningen, fremgår af tabel 3.6. Denne tabel viser, at der er sket en signifikant stigning i forhold til, hvor hyppigt man i klasse- eller årgangsteams diskuterer problemstillinger vedrørende dsa. Af tabellen fremgår det, at 15 % af lærerne ofte diskuterede problemstillinger vedrørende dansk som andetsprog. I 2010 er denne andel steget signifikant til 25 %. Samtidig er andelen af lærere, som kun sjældent diskuterer problemstillinger vedr. dsa faldet fra 36 % til 27 %.

Tabel 3.6.: Dsa på dagsordenen i klasse- eller årgangsteams		
Hvor ofte eller hvor sjældent diskuterer I problemstillinger vedrørende dansk som andetsprog i forbindelse med møder i klasseteams eller årgangsteams?		
	2009	2010
Ofte	15%	25%
Nogle gange	45%	47%
Sjældent	36%	27%
Aldrig	4%	1%
I alt	100%	100%
<i>Kilde:</i> Oxford Research og EVA 2010. Spørgeskemaundersøgelse med lærere. Vægtet antal svar (n) = 400 (2009) og 349 (2010).		

Evaluator vurderer, at det er lykkedes at sætte en proces i gang, der har opkvalificeret dsa-lærerne og dermed gjort dem til mere kompetente og attraktive sparringspartnere for klasse- og årgangsteams. Vi ser begyndende tegn på, at inddragelsen af dsa-lærerne medfører en opkvalificering af dsa som dimension i undervisningen. Dog er det bemærkelsesværdigt, at det bortset fra faglig læsning primært handler om øget opmærksomhed på dsa og i mindre grad om ændring af undervisningspraksis. Dette passer udmærket sammen med at ledere og dsa-lærere understreger, at der er tale om en langvarig proces, der tager tid at forankre i hverdagen. Således vurderes der stadig at være et stykke vej mod målet om, at alle lærere medtænker dsa som en dimension i undervisningen med henblik på at styrke de tosprogede elevers udbytte af undervisningen.

Kapitel 4. Dansk som andetsprog

I dette kapitel beskrives og analyseres de indsatser, som Tosprogs-Taskforcen har sat i gang for at udvikle dansk som andetsprog på de 16 skoler, som taskforcen samarbejder med.

Først gennemgås programteorien for dansk som andetsprog. Herefter beskrives de indsatser, som taskforcen konkret har igangsat som led i at opkvalificere dansk som andetsprog. Endelig beskrives og analyseres de resultater, som Tosprogs-Taskforcen har opnået i form af øget bevidsthed hos lærerne om dsa som dimension af undervisningen og ændret undervisningspraksis.

Kapitlet viser, at lærerne overordnet set er tilfredse med de kurser i dsa som Tosprogs-Taskforcen har tilbudt. Særligt oplever lærerne kurserne som gavnlige, når de har fået anvist konkrete redskaber og værktøjer, som de kan bruge i undervisningen. Kapitlet viser også, at lærerne på samarbejdsskolerne i 2010 føler sig bedre klædt på til at tage højde for dsa som en dimension i undervisningen end i 2009. Ligeledes fremgår det, at andelen af lærere, der nogle gange eller ofte har fokus på dsa, når de underviser tosprogede elever, er steget signifikant siden 2009. Kigger man på lærernes undervisningspraksis, fremgår det af spørgeskemaundersøgelsen blandt lærerne, at det primært er i forbindelse med gennemførelsen af undervisningen, at lærerne tager højde for de tosprogede elever. Ud fra en nærmere analyse af hvilke strategier lærerne anvender i undervisningen, vurderer evaluatør dog, at taskforcens primære resultat, i perioden frem til midtvejsevalueringen, har været at skabe en større bevidsthed omkring dsa, men at det kun i mindre omfang har ændret lærernes undervisningspraksis.

4.1 Programteori for dansk som andetsprog

Den grundlæggende beskrivelse og vurdering af dansk som andetsprog tager udgangspunkt i den programteori for dsa, evaluatør har opstillet i samarbejde med Tosprogs-Taskforcen.

Programteorien er delt i to. Den væsentligste del af indsatsen omhandler kompetenceudvikling for samarbejdsskolernes lærere. Den anden del af indsatsen handler om ændrede procedurer i forbindelse med screeningen af tosprogede elever. Efter aftale med Tosprogs-Taskforcen behandles screeningen af elever ikke i midtvejsrapporten, da det kun er en mindre del af skolerne, der har valgt at arbejde med denne indsats, og implementeringen af indsatsen først er ved at blive sat i gang.

Det helt grundlæggende krav for, at dsa-indsatsen skal kunne have den ønskede virkning er, at de planlagte aktiviteter gennemføres.

Det næste skridt, hvis indsatsen skal have effekt, er, at lærerne skal blive bevidste om den sproglige dimension i undervisningen i fag som matematik, historie osv. Samtidig skal kompetenceudviklingen føre til et øget fokus på dsa i skolens teamstruktur (jf. kapitel 3).

De næste to skridt handler om, at lærerne skal ændre praksis. For det første skal lærerne i undervisningen inddrage den nye viden, de har fået om dsa. Og dernæst skal der opstå en øget sammenhæng mellem dsa og de faglige mål.

Lærernes øgede fokus på dsa i undervisningen skal på længere sigt medføre, at de tosprogede elever opnår bedre resultater, og at flere bliver i stand til at gennemføre en ungdomsuddannelse.

4.2 Gennemførelsen af indsatserne

Dansk som andetsprog har i den første del af projektperioden, været den mest centrale af Tosprogs-Taskforcens indsatser. Det er her Tosprogs-Taskforcen har igangsat de fleste initiativer, og de initiativer, der er mest omfattende i forhold til de ressourcer der investeres, både fra taskforcens og de deltagende skolars side.

Tosprogs-Taskforcens indsatser inden for kompetenceudvikling og efteruddannelse kan grundlæggende opdeles i to forskellige typer af tilbud.

Den første type er tilbud, der retter sig mod hele lærerkollegiet eller en stor gruppe af lærere på skolen. Det drejer sig om:

- pædagogiske dage om dsa (21 afholdt eller under afholdelse)
- aktionslæringsforløb i dsa fordelt over nogle måneder, og hvor de deltagende lærere arbejder med problemstillingerne i den mellemliggende periode (6 afholdt eller under afholdelse)
- kurser i dsa (basiskurser på 18 – 40 timer) (8 kurser afholdt eller under afholdelse)

Den anden type er tilbud, der retter sig mod skolelederen eller dsa-lærere med en spydspidsfunktion inden for dsa-området på skolen:

- udvidede dsa-kurser på 60 timer (17 deltagere)
- pd-modul i skoleledelse (11 deltagere fra samarbejdskommuner, samt to deltagere fra andre kommuner)
- Sprogvurderingskurser (5 kurser afholdt)

I forhold til efteruddannelsesaktiviteter er det værd at bemærke, at for nogle skolars vedkommende ligger hovedparten af de planlagte efteruddannelsesaktiviteter efter midtvejsevalueringen.

4.3 Udbyttet af efteruddannelsesaktiviteterne

I de kvalitative interview har vi bedt skoleledere og lærere beskrive udbyttet af de gennemførte efteruddannelsesaktiviteter. Vi har også bedt dem om at vurdere lærernes reaktioner og udbytte af de kurser, der retter sig mod hele skolen eller en større gruppe af lærere.

Generelt set får de gennemførte aktiviteter rosende ord med på vejen. Det gælder især de efteruddannelsesaktiviteter, der retter sig mod ledelsens og skolens ressourcpersoner inden for tosprogsområdet.

En skoleleder siger fx om pd i ledelse af tosprogede skoler:

“Det er hammergegodt, og jeg har endda 1½ pd i forvejen. Jeg var lidt skeptisk som udgangspunkt, men det er rigtig godt. Det var meget gedigent og fik sat fokus på sprogudvikling, ledelse og praksisrelateret ledelse, fx hvor-

dan vi som ledere kan være med til at kvalificere undervisningen.” (Skoleleder)

En anden leder siger:

”Vi har en dygtig underviser. Hun er meget kompetent. Hun inddrager relevant litteratur og tager hensyn til, hvad vi har behov for at lære. (...) Det er lærerigt at være sammen med lærere fra de andre skoler med samme baggrund.” (Skoleleder)

Dygtige undervisere, relevant og spændende er de ord der typisk hæftes på efteruddannelsesaktiviteterne med fokus på dsa.

Der er generelt tilfredshed med aktionslæringsforløbene og de lidt længere forløb i dsa på 18, 30 og 60 timer. Reaktionen på de aktiviteter, der retter sig mod hele lærerkollegiet eller større grupper af lærere, er imidlertid mere blandede.

Flere skoleledere og dsa-lærere fortæller om pædagogiske dage, der har været velfungerende, fordi de har været med til at øge lærernes opmærksomhed på og forståelse for nødvendigheden af at inddrage dsa som en dimension i undervisningen. Men ikke alle lærere har været lige tilfredse med de pædagogiske dage. En dsa-lærer fortæller fx om en pædagogisk dag:

”Det har ikke hjulpet, mange er frustrerede. Det [stoffet] kom virkelig som et hammerslag. Mange af mine kolleger har aldrig hørt om det her før. De lukkede ørerne og øjnene. Det var alt for meget teori. Hvis man havde min forforståelse, var det super godt. Men for de andre lærere var det for langt væk. De var som en 6. klasse i 5. time: urolige og pjattede.” (Dsa-lærer)

En anden leder fortæller om en pædagogisk dag på sin skole:

”Vi har haft besøg af nogle konsulenter til en pædagogisk dag for at fortælle om tosprogsundervisning. (...) Lærerne var medgørlige (...), men det var helt ærligt spild af tid. De kom med almindeligheder. Ikke værktøjer. Ikke noget der rykkede. Det hænger måske sammen med, at vi har været vant til at have tosprogede elever. De sagde ikke noget, som vi ikke vidste i forvejen.” (Skoleleder)

Beskrivelserne i interviewuddragene er typiske for den kritik, der rejses af de uddannelses- eller kursusaktiviteter, der ikke fungerer. Oplægsholderen har ikke formået at møde lærerne der, hvor de er og har enten holdt et oplæg om noget, lærerne allerede vidste i forvejen eller noget, der var for svært. For nogle har oplæggene på særligt de pædagogiske dage været for teoretiske. Særligt dsa-lærerne betoner i interviewene den afgørende betydning af, at oplæggene har fokus på lærernes praksis og anviser værktøjer eller metoder, der konkret angiver, hvad lærerne kan gøre anderledes i undervisningen.

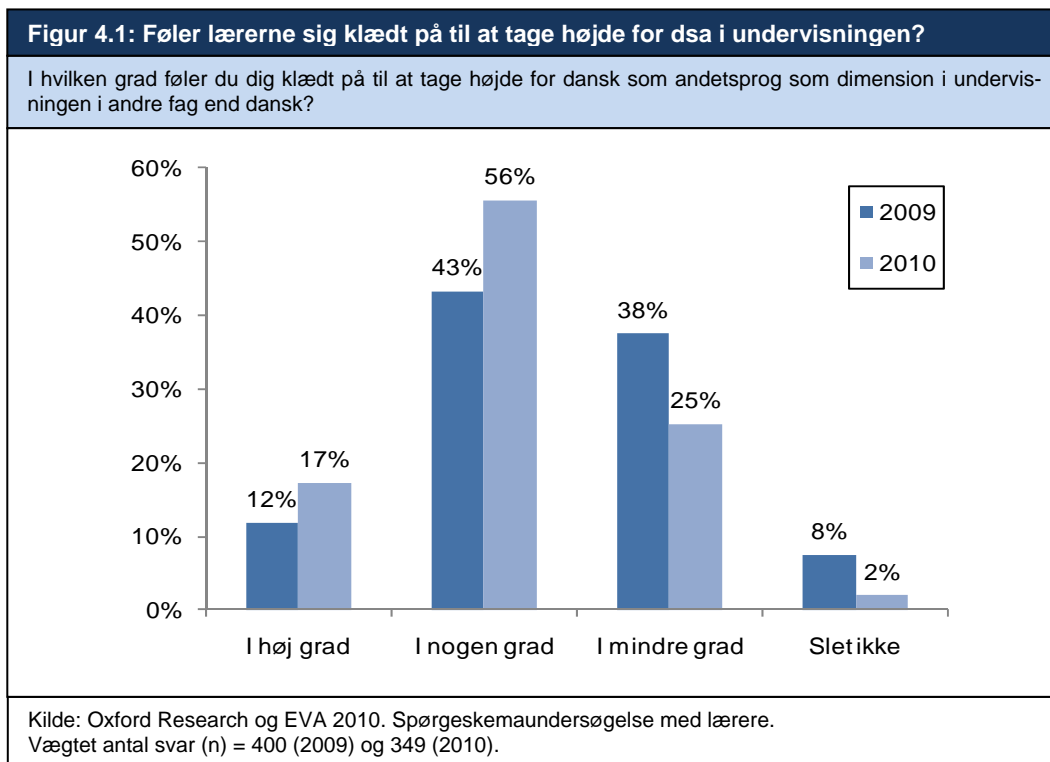
En dsa-lærer peger på vigtigheden af en tilbunds gående afklaringsproces som afgørende for, om en efteruddannelsesaktivitet bliver en succes eller ej. Lærerne understreger, at det er vigtigt, at afklaringen ikke alene sker med skoleledelsen, men også med 'dem der ved, hvor skoen trykker', fx dsa-lærerne, som er dem, der har et indtryk af, hvor deres kolleger står i forhold til dsa. Tosprogs-Taskforcen kritiseres hermed implicit for nogle gange at vægte inddragelse af skoleledelsen for højt i forhold til dsa-lærerne, når det gælder valg og gennemførelsen af efteruddannelsesaktiviteter.

Evaluator vurderer, at erfaringerne fra den første halvdel af projektperioden betoner vigtigheden af forberedelsesarbejdet inden efteruddannelsesaktiviteter igangsættes, herunder, at der er et match mellem skolens vidensniveau og udfordringer og den valgte efteruddannelsesaktivitet. Det betoner også nødvendigheden af, at efteruddannelsesaktivite-

terne fokuserer på praksis, hvad lærerne skal gøre anderledes i deres undervisning, hvis de skal lykkes bedre. Det er vores indtryk som evaluatore, at Tosprogs-Taskforcen allerede er opmærksom på disse forhold og arbejder aktivt med dem, men med nogle skolars dårlige erfaringer in mente er der alligevel grund til at understrege dette forhold igen.

4.4 Lærernes dsa-kompetencer

Formålet med Tosprogs-Taskforcens kompetenceudviklingsaktiviteter har blandt andet været at klæde skolens lærere på til at kunne inddrage dsa som en dimension i undervisningen. Figur 4.1 viser i hvilken grad lærerne føler sig klædt på til at tage højde for dansk som andetsprog som dimension i undervisningen i andre fag end dansk.

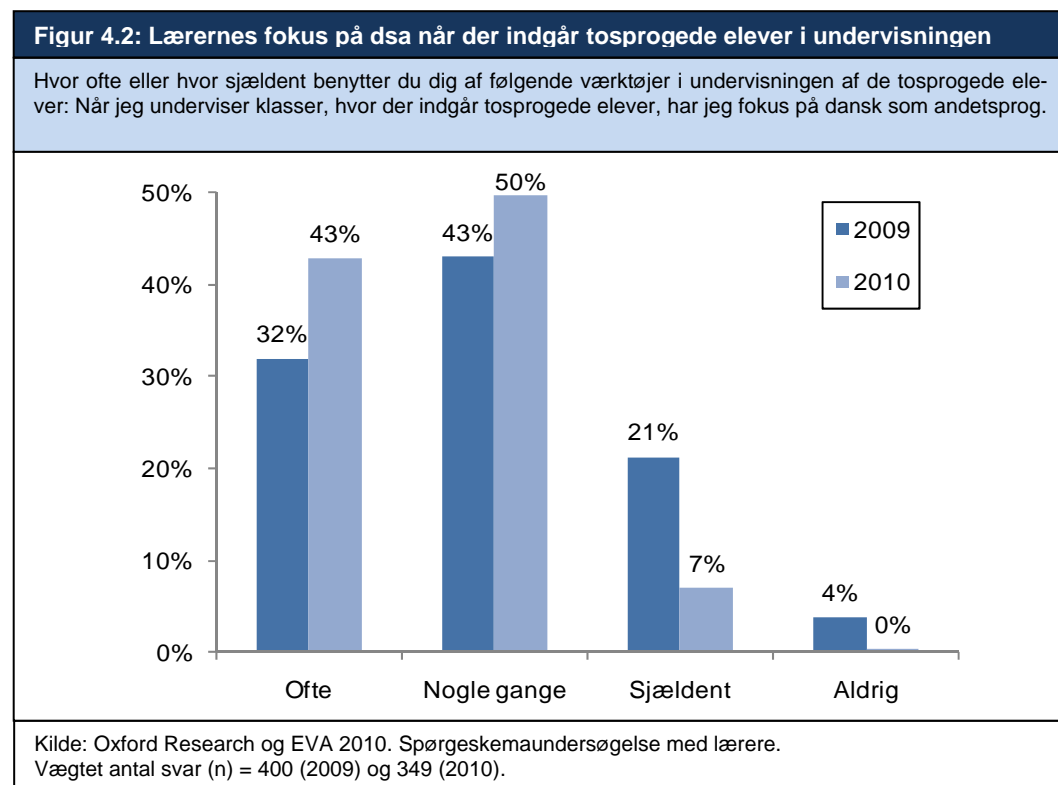
Figuren viser, at andelen af lærere, der i høj eller nogen grad føler sig klædt på til at tage højde for dansk som andetsprog som dimension i undervisningen i andre fag end dansk, er steget signifikant fra 55% i 2009 til 72% i 2010.

Særligt er andelen af lærere, der i nogen grad føler sig klædt på til at tage højde for dansk som andetsprog som dimension i undervisningen i andre fag end dansk, steget signifikant (fra 43% til 56%), mens den er faldet tilsvarende for andelen af lærere, der i mindre grad eller slet ikke føler sig klædt på til at tage højde for dansk som andetsprog som dimension i undervisningen i andre fag. Der er dog stadig 27% der svarer, at de i 'mindre grad' eller 'slet ikke' er klædt på til opgaven.

Evaluatoren vurderer, at Tosprogs-Taskforcen generelt set har sat gang i en positiv udvikling, når det gælder lærernes oplevelse af at være i stand til at undervise tosprogede elever.

4.5 Lærernes fokus på dansk som andetsprog i undervisningen

Lærerne er i spørgeskemaundersøgelsen blevet spurgt om, hvorvidt de har fokus på dsa, når de underviser klasser, hvor der er tosprogede elever. Resultaterne fremgår af figur 4.2.

Figur 4.2 viser, at andelen af lærere, der ofte eller nogen gange har fokus på dsa, når de underviser klasser hvori der indgår tosprogede elever, er steget signifikant fra 75% i 2009 til 93% i 2010.

Særligt er andelen, der svarer, at de 'ofte' har fokus på dansk som andetsprog steget fra 32% til 43%. Dette resultat er signifikant.

Andelen af lærere, der svarer 'sjældent', er faldet fra 21% til 7%, og andelen, der svarer 'aldrig', er faldet til 0%. Disse resultater er også signifikant.

Spørgeskemaundersøgelsen viser således, at der sket en udvikling i retningen af større forståelse for dsa som opgave for alle lærere.

Også skoleledere og dsa-lærere vurderer, at der er sket en stigning i forhold til motivationen for at styrke dsa-undervisningen. Fx fremgår det af tabel 4.1, at 12 ud af 13 skoleledere vurderer, at Tosprogs-Taskforcens indsats i nogen eller høj grad har været med til at skabe motivation i forhold til at styrke undervisningen af tosprogede elever. Dette vurderes også at være et udtryk for, at der på skolerne generelt er kommet et større fokus på dsa.

Når lærerne i de kvalitative interview skal forklare, hvordan dette øgede fokus på dsa kommer til udtryk, forklarer de, at de blandt andet har fået en øget bevidsthed om betydningen af at inddrage dsa i undervisningen.

Tabel 4.1: Motivation i forhold til at styrke undervisningen

I hvilken grad er Tosprogs-Taskforcens indsats med til skabe motivation i forhold til at styrke undervisningen af tosprogede elever på din skole?	
	2010
I høj grad	6
I nogen grad	6
I mindre grad	1
I alt	13
Kilde: Oxford Research og EVA 2010. Spørgeskemaundersøgelse med skoleledere.	

Flere af de interviewede lærere og skoleledere lægger vægt på, at der er sket en bevidsthedsændring omkring dsa. Det beskrives fx, at det er blevet åbenlyst for lærerne, hvilke udfordringer, der typisk knytter sig til det at være tosproget elev.

En dsa-lærer, der er tosprogskoordinator på sin skole, siger fx:

"Der er meget bedre stemning omkring det at snakke dsa med alle lærerne. De ved godt, at de har en opgave. Man hører ikke mere, at de siger: "Det har jeg ikke tid til at tage mig af"." (Dsa-lærer)

En anden dsa-lærer, der er tosprogskoordinator på en skole i en anden kommune siger:

"...der er kommet en større forståelse af, at alle lærere skal tænke på tosprogede, og at det ikke kun er dansk og dsa-lærernes opgave. Tidligere har det været svært at overtale de andre lærere, men det er blevet lettere nu." (Dsa-lærer)

Interview med dsa-lærere peger imidlertid også på, at der blandt nogle af lærerne stadig er en modstand eller skepsis mod at indtænke dsa som dimension af undervisningen i klasser, hvor der sidder tosprogede elever.

En lærer, der er dsa-teamleder på sin skole, siger:

"Det er særligt de lærere, der har været her i mange år [som er skeptiske]. Dem der ved, at de er gode til at undervise i matematik. "Vi er jo gode lærere", siger de og gider ikke høre på dsa-argumenterne som ligeværdige. Det fungerer jo. De kan ikke forstå, at sproget er en nødvendig forudsætning for at give god undervisning. De accepterer ikke dsa." (Dsa-lærer)

Samlet vurderer evaluatoren, at der i løbet af den tid, hvor Tosprogs-Taskforcen har samarbejdet med skolerne, generelt er sket en ændring af lærernes bevidsthed omkring dsa som sproglig dimension; også når de underviser i fag som matematik, historie og biologi. Det på trods af, at der stadigvæk kan være modstand blandt nogle lærere.

4.6 Lærernes undervisningspraksis

For at belyse, om lærernes øgede bevidsthed på dsa også afspejler sig i deres undervisningspraksis, er lærerne blevet stillet en række spørgsmål angående deres gennemførelse af undervisningen. I dette afsnit vil vi se nærmere på lærernes brug af konkrete strategier og værktøjer i forhold til undervisningen i dsa.

I spørgeskemaet har vi spurgt nærmere ind til, i hvilken grad lærerne i undervisningen tager højde for, at der sidder tosprogede elever i klasserne.

4.6.1 Planlægning, gennemførelse og evaluering af undervisningen

Lærerne er blevet spurgt, i hvilken grad de tager højde for tosprogede elever, når de planlægger, gennemfører og evaluerer undervisningen. Tabel 4.2 viser lærernes besvarelser.

Tabel 4.2: Ændringer i undervisningspraksis						
I hvilken grad tager du i din undervisning højde for, at der er tosprogede elever i klassen, når du:						
		I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Total
Planlægger undervisningen, fx sætte konkrete dsa-mål	2009	13%	41%	35%	12%	100%
	2010	12%	51%	28%	8%	100%
Gennemfører undervisningen	2009	29%	52%	17%	2%	100%
	2010	33%	57%	11%	0%	100%
Evaluerer undervisningen	2009	21%	49%	26%	5%	100%
	2010	23%	57%	18%	1%	100%

Kilde: Oxford Research og EVA 2010. Spørgeskemaundersøgelse med lærere. Vægtet antal svar (n) = 400 (2009) og 349 (2010).

Tabellen viser, at flere lærere vurderer at de har ændret undervisningspraksis i forhold til undervisning af klasser, hvor der sidder tosprogede elever. Flere lærere tager i høj eller nogen grad højde for, at der sidder tosprogede elever i undervisningen. Det gælder både i forhold til at planlægge, gennemføre og evaluere undervisningen.

I forhold til at tage højde for tosprogede elever i planlægningen af undervisningen angav 54% af lærerne i 2009, at de i høj eller nogen grad tog højde for, at der sidder tosprogede elever i klassen. I 2010 er denne andel 63%. Dette er en signifikant stigning.

I forhold til at tage højde for tosprogede elever i gennemførelsen af undervisningen var andelen af lærere, der svarede i høj eller nogen grad 81% i 2009. I 2010 var andelen steget til 90%, hvilket er signifikant.

I forhold til at tage højde for tosprogede elever i evalueringen af undervisningen var andelen, der svarede i høj eller nogen grad 70% i 2009. I 2010 var andelen steget signifikant til 80%.

At andelen af lærere, der i gennemførelsen af undervisningen i høj eller nogen grad er opmærksomme på tosprogede elever i undervisningen (90%), er større end andelen, der tager højde for dette i planlægningen af undervisningen (63%), kan være et udtryk for flere ting. Dels at lærerne i højere grad har fået redskaber, der gør dem i stand til at inddrage dsa undervejs i undervisningen, fx ved at være mere bevidste om at arbejde sprogpædagogisk. Dels kan det være et udtryk for, at lærerne oplever det som lettere at ændre på gennemførelsen af undervisningen frem for at ændre på selve planlægningen af undervisningen.

I forhold til udviklingen af undervisningspraksis har vi i det følgende spurgt ind til lærernes brug af konkrete strategier i undervisningen. Dette gør vi for at kvalificere vurderingen af ændringerne i undervisningspraksis.

4.6.2 Lærernes brug af konkrete værktøjer i dsa-undervisningen

I det følgende kvalificerer vi i dybden omfanget af ændringerne, der er tale om i planlægningen, gennemførelsen og evalueringen af undervisningen.

I spørgeskemaundersøgelsen har vi spurgt ind til, hvor ofte eller hvor sjældent lærerne anvender en række konkrete værktøjer i dsa-undervisningen.

Tabel 4.3 viser de områder, hvor der er sket en udvikling:

Tabel 4.3: Værktøjer i dsa-undervisningen						
Hvor ofte eller hvor sjældent benytter du dig af følgende værktøjer i undervisningen af de tosprogede elever: <i>Når jeg underviser klasser, hvor der indgår tosprogede elever:</i>						
		Ofte	Nogle gange	Sjældent	Aldrig	Total
Trækker jeg nogle gange på de tosprogede elevers modersmål eller andre sprog som ressource	2009	9%	35%	39%	17%	100%
	2010	12%	42%	37%	9%	100%
Underviser jeg i strategier for faglig læsning	2009	20%	46%	25%	9%	100%
	2010	30%	44%	21%	5%	100%
Undersøger jeg løbende om de forstår de vigtigste udtryk, der for et emne	2009	66%	28%	5%	1%	100%
	2010	72%	25%	3%	0%	100%
Har jeg et særligt fokus på at supplere mundtlige instruktioner med skriftlige beskeder	2009	27%	41%	27%	6%	100%
	2010	29%	49%	16%	6%	100%
Indgår tosprogede elever, indgår dette i mine overvejelser om valg af bøger og undervisningsmaterialer	2009	24%	39%	30%	8%	100%
	2010	28%	38%	29%	6%	100%
Anvender jeg visualisering som strategi	2009	46%	42%	10%	2%	100%
	2010	51%	40%	7%	1%	100%
Kilde: Oxford Research og EVA 2010. Spørgeskemaundersøgelse med lærere. Vægtet antal svar (n) = 400 (2009) og 349 (2010).						

Tabellen viser, at der på nogle områder er sket en udvikling fra 2009 til 2010 i andelen af lærere, der benytter de strategier, vi har spurgt ind til i undersøgelsen. Fx faldt andelen af lærere, der 'aldrig' benyttede modersmål eller andre sprog som ressource signifikant fra 17 % i 2009 til 9 % i 2010.

Andelen af lærere, der 'ofte' underviser i strategier for faglig læsning i klasser, hvor der indgår tosprogede elever er steget signifikant fra 20 % i 2009 til 30 % i 2010.

Og endelig er andelen af lærere, der 'ofte' eller 'nogen gange' supplerer mundtlige med skriftlige beskeder steget signifikant fra 68 % til 78 %.

Til gengæld er der ingen eller minimal udvikling i andelen af lærere, der løbende undersøger, om eleverne forstår de vigtigste udtryk for et emne, i andelen, der indtænker tosprogede i forbindelse med valg af bøger og undervisningsmaterialer og i andelen af lærere, der anvender visualisering som strategi.

I de kvalitative interview med skoleledere og dsa-lærere er der to syn på Tosprogs-Taskforcens betydning for praksis. Den ene holdning er, at udviklingen endnu ikke er slået igennem i praksis, og at lærerne endnu ikke inddrager den viden, de har fået om dsa. Den anden holdning er, at der er en begyndende indflydelse på praksis, og at faglærerne begynder at anvende forskellige typer af strategier med henblik på at styrke dsa-undervisningen.

De skoleledere og lærere, der vurderer, at udviklingen endnu ikke er slået igennem påpeger, at Tosprogs-Taskforcen i den næste fase af samarbejdet skal bestræbe sig på at komme ud til lærerne. Dette vurderes at være afgørende for, at samarbejdet kommer til at have indflydelse på lærernes undervisningspraksis. Om dette siger en dsa-lærer følgende:

"Jeg synes, vi mangler noget i det helt konkrete led. Især omkring dsa i selve undervisningen. Der skal simpelthen til at ske noget handling. Vi er startet, og jeg må sige, at vi ikke er kommet i mål endnu." (Dsa-lærer)

En dsa-lærer på en anden skole fortæller, at de gennemførte efteruddannelsesaktiviteter har ændret kollegernes bevidsthed om dsa, men fortsætter så: *"hvor meget de laver om i deres praksis, er det springende punkt. Det ved jeg ikke endnu."*

Omvendt er der andre skoleledere og lærere, som begynder at kunne se en udvikling. En udvikling, som blandt andet udspringer af de konkrete undervisningsforslag fra Tosprogs-Taskforcen. En lærer fortæller, hvordan hun har anvendt de konkrete råd hun har fået:

"Vi har i klasseværelset en kasse med nogle forskellige ting, så eleverne kan mærke, røre og se. Fx hvis eleverne ikke ved, hvad en trekant er, så har vi en trekant i kassen. (...) Det var et af de konkrete råd, [navn på konsulent fra taskforcen] gav os." (Lærer)

Det er evaluators vurdering, at samarbejdet med Tosprogs-Taskforcen især har ført til en bevidsthedsændring blandt lærerne, og at de i større grad end tidligere er opmærksomme på dansk som andet sprog. På baggrund af de kvalitative interview og de mere detaljerede spørgsmål om lærernes brug af strategier i undervisningen, vurderer vi imidlertid, at bevidsthedsændringen endnu kun i begrænset omfang har haft betydning for lærernes undervisningspraksis.

Dette kan blandt andet hænge sammen med, at Tosprogs-Taskforcens samarbejde med skolerne i første omgang af strategiske årsager har fokuseret på skoleledelsen og dsa-lærerne frem for skolerne faglærere. Evaluator anbefaler således, at Tosprogs-Taskforcen i den resterende projektperiode – i projektperioden frem til sommeren 2012 - som hovedfokus har at sikre, at dsa slår igennem i faglærernes undervisningspraksis.

Kapitel 5. Skole-hjemsamarbejde

I dette kapitel sættes fokus på Tosprogs-Taskforcens indsatser og resultater i forhold til at forbedre skole-hjemsamarbejdet på de 16 skoler i de fem samarbejdskommuner. Først beskrives Tosprogs-Taksforcens programteorier i forhold til skole-hjemsamarbejde, hvorefter der gives en status for Tosprogs-Taskforcens indsatser på skole-hjemområdet. Dernæst zoomes ind på de vigtigste resultater i forhold til lærernes værktøjer til at inddrage forældre til tosprogede elever, brugen af tolke og udsendelse af skriftligt referat og dagsorden i forbindelse med møder. Endelig præsenteres resultaterne i forhold til fremmødeprocenterne ved skole-hjemsamtaler og forældremøder for de tosprogede elevers forældre.

Kapitlet viser, at Tosprogs-Taskforcens indsatser inden for skole-hjemområdet har bestået i introduktionen til Integrationsministeriets værktøjskasser, pædagogiske dage og rådgivning af skolernes skole-hjemvejledere og tosprogs-koordinatorer. Ved midtvejsevalueringen er alle skoler blevet introduceret til værktøjskasserne, mens der kun har været afholdt få pædagogiske dage og praksisforløb med fokus på skole-hjemsamarbejde.

På trods af, at Tosprogs-Taskforcens indsatser på skole-hjemområdet må betragtes som værende begrænsede, ser der alligevel ud til, især på lærerplan, at være sket en udvikling i forhold til brugen af tolke og udsendelse af dagsordener samt skriftlige referater i forbindelse med møder. Ligeledes er der signifikant færre lærere, som vurderer, at de i mindre grad eller slet ikke har kompetencer og/eller redskaber til at få tosprogede forældre til at forstå, at de er en vigtig ressource i forhold til deres børns læring. Der er i mindre grad sket en udvikling i forhold til lærernes ressourcesyn på tosprogede elevers forældre.

Kapitlet viser, at der fortsat er behov for at styrke det ledelsesmæssige ansvar for skole-hjemsamarbejdet. Størstedelen af skoleledere vurderer således, at de ledelsesmæssigt ikke er i stand til at sætte skole-hjemsamarbejdet med forældre til tosprogede elever på dagsordenen hos alle lærere. Endvidere viser evalueringen, at kun få skoler har fælles retningslinjer for udsendelse af referat efter forældremøder og skole-hjem-samtaler. Ligeledes er der stadig en del skoler, som ikke har fælles retningslinjer for udsendelse af dagsordener samt for brugen af tolke ved hjemmebesøg og sociale arrangementer.

5.1 Programteori for skole-hjemsamarbejdet

Der er i alt blevet opstillet to teorier for skole-hjemsamarbejdet. Teorierne tager udgangspunkt i de aktiviteter, som Tosprogs-Taskforcen ifølge samarbejdsaftalerne med kommunerne vil igangsætte ude på skolerne. Inden for skole-hjemsamarbejdet kan aktiviteterne overordnet set inddeles i to typer:

- Aktiviteter i forhold til implementeringen af Integrationsministeriets værktøjskasser med fokus på skole-hjemsamarbejde.
- Aktiviteter med fokus på kompetenceudvikling og rådgivning af lærere.

Programteorien om Integrationsministeriets værktøjskasser baserer sig på idéen om, at skolerne ved aktivt at arbejde med kasserne bliver bedre til at varetage kommunikationen med forældrene til de tosprogede elever. Den forbedrede kommunikation vil dernæst føre

til, at fremmødeprocenten til skole-hjemsamtaler og forældremøder stiger blandt forældrene til de tosprogede elever, hvis faglighed i sidste ende styrkes.

Programteorien om kompetenceudvikling og rådgivning af lærerne baserer sig på idéen om, at fx efteruddannelse og vejledning kan sætte gang i en udvikling, som på kort sigt klæder lærerne bedre på til at inddrage forældre til tosprogede elever i deres børns læring. På længere sigt skal denne udvikling desuden medvirke til, at de tosprogede elevers faglighed styrkes.

Der vil i dette kapitel blive set nærmere på, hvor langt Tosprogs-Taskforcen er nået i forhold til de opstillede programteorier.

5.2 Gennemførelsen af indsatserne på skole-hjemområdet

Ud af i alt 16 samarbejdsskoler har 15 skoler skole-hjemsamarbejdet som et indsatsområde. Skole-hjemsamarbejdet er således sammen med dsa et af de mest centrale områder i forhold til Tosprogs-Taskforcens samarbejde med de fem kommuner. I dette afsnit gives en status for de aktiviteter, som Tosprogs-Taskforcen har igangsat med fokus på skole-hjemsamarbejde på de 15 skoler.

Ved midtvejsevalueringen har Tosprogs-Taskforcen introduceret Integrationsministeriets værktøjskasser med fokus på skole-hjemsamarbejde til alle 15 skoler. Tosprogs-Taskforcen har imidlertid kun på enkelte skoler været involveret i selve arbejdet med værktøjskasserne.

Enkelte skoleledere nævner desuden, at de er blevet introduceret til kommunikationsmaterialet: "Velkommen til den danske skole", som er tilgængeligt på Undervisningsministeriets hjemmeside. Materialet, der består af en film og en brochure, som er oversat til seks sprog, har til hensigt at give forældre til tosprogede elever en større viden om deres børns skolegang.

Når det gælder kompetenceudvikling og rådgivning har Tosprogs-Taskforcens indsatser bestået i afholdelsen af pædagogiske dage og rådgivning af skolernes skole-hjemvejledere og tosprogs-koordinatorer. Der er ved midtvejsevalueringen afholdt seks pædagogiske dage med fokus på skole-hjemsamarbejde. Herudover er der kun blevet afholdt få praksisforløb, som har orienteret sig mod skole-hjemsamarbejdet.

Enkelte skoleledere fremhæver desuden, at Tosprogs-Taskforcen har været en støtte i forbindelse med udformningen af skolens ansøgning til Integrationsministeriet om at få tildelt ressourcer til en skole-hjemvejleder.

Samlet set er det evaluators vurdering, at skole-hjemområdet af både Tosprogs-Taskforcen og skoleledelsen på de 15 samarbejdsskoler har været nedprioriteret i forhold til dsa, hvor der ikke mindst har været igangsat flere pædagogiske dage og praksisforløb med lærere.

5.2.1 Integrationsministeriets værktøjskasser

Som nævnt er alle 15 skoler blevet introduceret til Integrationsministeriets værktøjskasser i skole-hjemsamarbejdet. Der findes i alt tre værktøjskasser, som relaterer sig til skole-hjemsamarbejde. De tre kasser har fokus på følgende områder: Skole-hjemsamtalen og hjemmebesøget, teammødet og forældremødet.

Tosprogs-Taskforcen har typisk introduceret værktøjskasserne til skolerne på et skolemøde, hvorefter en ressourceperson på skolen, fx en skole-hjemvejleder, tosprogskordinator eller dsa-lærer har fået ansvaret for at udbrede dem til de øvrige lærere på skolen. På de fleste skoler, er lærerne blevet introduceret til værktøjskasserne på et teammøde, hvorefter det har været frivilligt for de enkelte lærerteams, hvordan de ville arbejde videre med dem.

Værktøjskasserne får meget ros af de lærere, som enten har arbejdet med dem eller blot har skimmet dem. Kasserne bliver i særlig grad rost for at være konkrete:

"Det, der er godt ved værktøjskasserne, er, at det giver konkrete råd. Der er en ruteplan fra A til B, og det er der mange af mine kollegaer, der har brug for." (Skole-hjemvejleder)

På trods af at værktøjskasserne roses af såvel lærere og skoleledere, giver de kvalitative interview et meget klart indtryk af, at skolernes brug af værktøjskasserne er sporadisk og meget afhængig af nogle enkelte ildsjæle blandt lærerne.

De fleste af skolelederne anser værktøjskasserne for at være et inspirationsmateriale, som lærerne selv kan håndplukke i.

"Det er noget inspirationsmateriale. Vi har ikke lige nu et mål om, at alle team skal bruge dem." (Skoleleder)

"Vi havde nok ikke gået i gang med værktøjskasserne, hvis ikke vi havde et samarbejde med Tosprogs-Taskforcen. Vi plukker i dem. Det er det enkelte lærerteam, som finder ud af, hvad der er relevant at tage med." (Skoleleder)

Strategien om at lade brugen af værktøjskasserne være op til de enkelte lærerteam, har på nogle skoler betydet, at værktøjskasserne stort set ikke bruges. Under et interview med en lærer, fremgik det, at kasserne stod uberørte på en hylde. Der var således ingen tegn på, at de blev brugt.

I et andet lærerinterview vurderes ledelsens begrænsede opbakning at være årsagen til den manglende brug:

"Ledelsen har ladet det være op til lærerne at tage kasserne i brug. Det har betydet, at de bare har ligget pakket væk, og at ingen bruger dem." (Lærer)

På enkelte skoler er Tosprogs-Taskforcen gået længere ind i brugen af værktøjskasserne i et bestemt team. Ideen hermed har været at satse på at klæde nogle få lærere på, som derpå kunne udbrede deres erfaringer til øvrige lærere på skolen. Særligt på én skole har Tosprogs-Taskforcen haft et meget udbytterigt samarbejde med et lærer-team om den værktøjskasse, der har fokus på forældremøder. Det konkrete samarbejde er beskrevet af en lærer i tekstboksen på næste side.

Værktøjskassen forældremødet – Et good practice eksempel på Tosprogs-Taskforcens samarbejde med et lærer-team.

"Mit team har fået gennemgået alle tre værktøjskasser med skole-hjemvejlederen fra kommunen og en fra Tosprogs-Taskforcen. På vores teammøder hjalp skole-hjemvejlederen fra kommunen med at forklare kassen, og hvordan vi kunne anvende den. Her var hun rigtig god til at dele sine erfaringer og lægge op til, at det skulle være på vores præmisser. Så har vi i samarbejdet udvalgt nogle ting, som vi har prøvet af. Hun har sammen med én fra Tosprogs-Taskforcen været med til forældremøderne og bagefter evalueret det med os.

Efter forældremødet udfyldte alle forældrene et evalueringsskema til forældrene, som Tosprogs-Taskforcen og skole-hjemvejlederen fra kommunen kiggede igennem. Så gik de hjem og kiggede på det og holdt så et møde med os. Bagefter fik vi selv evalueringerne udleveret og holdt et internt møde om dem. Generelt var forældrene meget positive.

Evalueringerne har medført, at vi i teamet har aftalt, at vi fremover vil beholde de gode, nye tiltag. Og vi vil forsøge efter hvert møde at opsamle vores erfaringer og indarbejde dem i vores arbejde fremover. Konkret vil vi forsøge at få eleverne med til forældremødet i efteråret og så kun forældrene i foråret. Og vi vil blive ved med at aktivere forældrene, så det ikke bare er os lærere, der står op og holder enetale i to timer.

Vi er i den ene af mine klasser to relativt nye lærere. Vi har undervist i fem år og har fulgt denne klasse. Her har vi til forældremøderne nok bare valgt den trygge løsning og stillet os op med vores årsplan og fortalt og bagefter spurgt, om der var nogen spørgsmål. Det har virkelig betydet meget, at vi har fået én udefra ind, der har lært os om disse ting på en venlig måde. For vi har aldrig lært noget om det, men bare gjort det logiske og trygge." (En lærer)

Eksemplet viser vigtigheden af, at lærernes introduktion til kasserne er inspirerende og bliver fulgt op igennem flere møder med en tovholder. I det konkrete eksempel understreges endvidere betydningen af, at tovholderen er ekstern.

Evaluators vurderer, at det er hensigtsmæssigt, at Tosprogs-Taskforcen deltager i flere teamforløb med fokus på én eller flere af værktøjskasserne.

Endvidere vurderer evaluatoren, at Tosprogs-Taskforcen generelt set bør sikre skoleledelsens prioritering og fokusering på værktøjskasserne, da dette vil kunne styrke lærernes anvendelse af værktøjerne. Som det også fremgår af kapitel 2, vurderes ledelsens opbakning og rammesætning at være afgørende for den udvikling, der skal skabes på skolerne.

Endelig vurderer evaluatoren, at det er hensigtsmæssigt, at Tosprogs-Taskforcen sætter fokus på skoleledelsens ansvar i forhold til at få udbredt og fulgt op på de enkelte lærer-teams gode erfaringer.

5.2.2 Kompetenceudvikling og rådgivning af lærere

De pædagogiske dage med fokus på skole-hjemsamarbejde bliver generelt omtalt positivt af såvel skoleledere og lærere. Det fremhæves bl.a., at oplægsholderen var dygtig, og at lærerne generelt set har været tilfredse med dagen. Der udtrykkes desuden tilfredshed

med udbyttet af Tosprogs-Taskforcens rådgivning af skolernes ressourcepersoner inden for tosprogsområdet. En skoleleder påpeger det bl.a. som værende positivt, at rådgivningen har været konkret:

"Tosprogs-Taskforcen har været inde og sparre med koordinatorene. De er kommet med konkrete forslag til at sætte en interviewrække i gang med forældre, givet værktøjer til at lave feltarbejde, og i det hele taget hjulpet med at tage konkrete værktøjer i brug. Det er fx vigtigt, at lærerne husker at ringe til forældrene og spørge om, de har fået brevet, og om de har læst det. Det er også vigtigt, at der bruges tolke, når det er nødvendigt." (Skoleleder)

Evaluator vurderer, at der generelt set er tilfredshed med Tosprogs-Taskforcens kompetenceudviklingsaktiviteter med fokus på skole-hjemsamarbejde. Det vurderes imidlertid, at afholdelsen af pædagogiske dage og praksisforløb med fokus på skole-hjemsamarbejde på tidspunktet for midtvejsevalueringen har været begrænset.

5.3 Resultater af skole-hjemsamarbejde

Som nævnt, har alle skoler i de fem samarbejdskommuner haft skole-hjemsamarbejde som et indsatsområde i deres samarbejdsaftale. Det må derfor forventes, at alle skoler i løbet af deres samarbejdsperiode med Tosprogs-Taksforcen opnår resultater i forhold til dette område.

I dette afsnit stilles skarpt på Tosprogs-Taskforcens resultater i forhold til at klæde skolerne bedre på til skole-hjemsamarbejdet med forældre til tosprogede elever. I denne forbindelse lægges særlig vægt på lærernes værktøjer til at inddrage tosprogede forældre, brugen af tolke og udsendelse af skriftligt referat og dagsorden i forbindelse med møder. Endelig fokuseres der på resultaterne i forhold til fremmødeprocenten til forældremøder og skole-hjem samtaler.

5.3.1 Værktøjer til at inddrage tosprogede forældre

Uændret i forhold til baselinemålingen er der stadig en gruppe af lærere, der vurderer, at de enten i ringe grad eller slet ikke har kompetencer eller værktøjer til at facilitere skole-hjemsamarbejdet med forældre til tosprogede elever. 17 % af lærerne vurderer, at de i mindre grad eller slet ikke har kompetencer og/eller værktøjer til at få forældre til tosprogede elever til at føle sig trygge i skole-hjemsamarbejdet. Der er således ikke sket nogen udvikling i forhold til dette spørgsmål.

Ligeledes er der ikke sket nogen udvikling i andelen af lærere, der vurderer, at de har kompetencer og/eller redskaber til at få forældre til tosprogede elever til forstå, hvad formålet med skole-hjemsamarbejdet er. 20 % vurderer, at de i mindre grad eller slet ikke har kompetencer og/eller værktøjer til denne opgave. Dette tyder på, at der fortsat er behov for en opmærksomhed på, hvordan Tosprogs-Taskforcen klæder lærerne på til at skabe et godt og trygt samarbejde med forældre til tosprogede elever.

For Tosprogs-Taskforcen har det været et væsentligt fokusområde at synliggøre over for samarbejdsskolernes lærere, at de tosprogede elevers forældre skal betragtes som ressourcer, der kan bidrage positivt til deres børns udvikling og læring. Endvidere er det væsentligt at formidle dette budskab videre til forældrene. På denne baggrund er det positivt, at der i 2010 er signifikant færre lærere, som vurderer, at de i mindre grad eller slet ikke har kompetencer og/eller redskaber til at få tosprogede forældre til at forstå, at

de er en vigtig ressource i forhold til deres børns læring. Ved midtvejsmålingen svarede kun 17 % imod 26 % ved baselinemålingen, at de i mindre grad eller slet ikke har kompetencer og/eller redskaber til at få forældre til tosprogede elever til at forstå, at de er en vigtig ressource i forhold til deres børns læring.

Der er ikke sket nogen udvikling i andelen af lærere, der betragter alle eller de fleste tosprogede elevers forældre som en ressource i forhold til hverken barnets fremmøde, lektielæsning eller den faglige støtte.

Ligesom ved baselinemålingen er der ved midtvejsevalueringen flest lærere, som betragter tosprogede elevers forældre som en potentiel ressource i forhold til barnets fremmøde. Andelen af lærere, som svarer, at de ser alle eller de fleste forældre som en ressource i forhold til barnets fremmøde, er i 2010 71 %.

I forhold til lektielæsning svarer 48 % af lærerne i 2010, at de ser alle eller de fleste som en ressource. Kun 29 % vurderer, at de tosprogedes elevers forældre udgør en potentiel ressource i forhold til den faglige støtte.

Evaluators vurderer, at effekten på lærernes værktøjer til at inddrage tosprogede elevers forældre ved midtvejsevalueringen endnu er begrænset. Der er således ikke sket nogen udvikling i forhold til lærernes ressourcensyn samt på lærernes vurdering af egne kompetencer til at facilitere skole-hjemssamarbejdet med forældre til tosprogede elever. Det er imidlertid positivt, at der er signifikant færre lærere, som vurderer, at de i mindre grad eller slet ikke har kompetencer og/eller redskaber til at få tosprogede forældre til at forstå, at de er en vigtig ressource i forhold til deres børns læring.

5.3.2 Brug af tolke

Brugen af tolke efter behov er en klar anbefaling i de værktøjskasser, som er blevet delt ud på skolerne. Herudover har Tosprogs-Taskforcen haft fokus på brugen af tolke i den rådgivning, som er blevet ydet til skolernes ressourcepersoner på skole-hjemområdet. Tolke vurderes således som et vigtigt skridt på vejen i forhold til en styrket kommunikation med tosprogede elevers forældre.

Det er derfor også positivt, at alle skolelederne i surveyen, dvs. 13 ud af 13 svarer, at skolen har fælles retningslinjer i forhold til brugen af tolke ved skole-hjem-samtaler og forældremøder. Til sammenligning svarede 12 skoleledere ved baselinemålingen, at de havde fælles retningslinjer for brug af tolke ved skole-hjem-samtaler, mens 11 svarede, at de havde fælles retningslinjer for brug af tolke ved forældremøder.

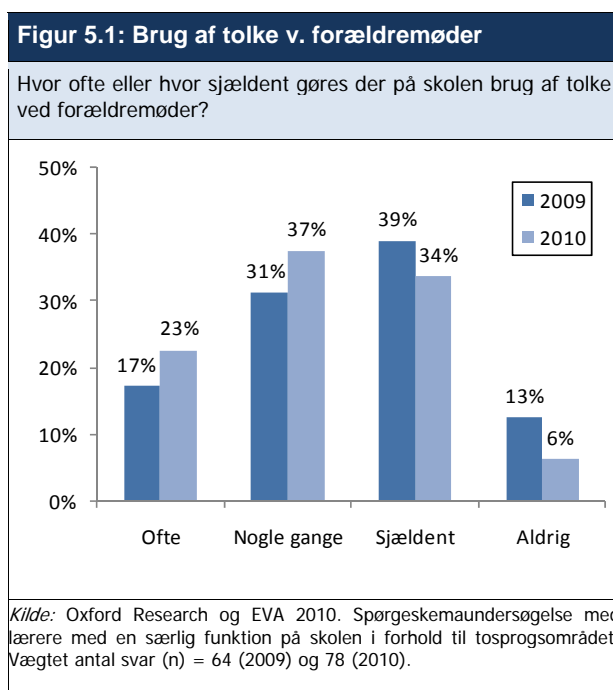
Der er stadig tre skoler, som svarer, at de ikke har fælles retningslinjer for brug af tolke ved hjemmebesøg, mens fire skoler svarer, at de ikke har fælles retningslinjer for brug af tolke ved sociale arrangementer. Der er således stadig grund til, at Tosprogs-Taskforcen har fokus på at få udbredt nogle fælles retningslinjer for brugen af tolke på disse områder.

Surveyen blandt dsa-lærere viser, at der ved midtvejsmålingen, sammenlignet med baselinemålingen, er signifikant flere, som svarer, at skolen enten ofte eller nogle gange gør brug af tolke ved skole-hjem-samtaler, forældremøder, sociale arrangementer og hjemmebesøg. I overensstemmelse med baselinemålingen, er der flest lærere, som svarer, at skolen enten ofte eller nogle gange gør brug af tolke ved skole-hjem-samtaler. Der er således 91 % af lærerne, der svarer, at skolen enten ofte eller nogle gange gør brug af tolke ved skole-hjem-samtaler.

Den største stigning i andelen af lærere, som svarer, at skolen ofte eller nogle gange gør brug af tolke, er sket i forbindelse med hjemmebesøg.

Andelen af lærere, som svarer, at de enten ofte eller nogle gange gør brug af tolke ved hjemmebesøg er steget med 17 procentpoint fra 42 % til 59 %.

Der er stadig kun 23 % af lærerne, som svarer, at de ofte gør brug af tolke ved forældremøder. Figur 5.1 viser, hvordan brugen af tolke ved forældremøder har udviklet sig fra 2009 til 2010.

I de kvalitative interview medgiver en skoleleder, at skolen formentlig skal blive bedre til at bruge tolke ved netop forældremøder:

"Vi har nogle udfordringer med, at få de tosprogede forældre til at komme til forældremøderne. Der skal vi måske være bedre til at bruge tolke - også selvom de tosprogede forældre ikke selv synes, at det er nødvendigt."
(Skoleleder)

Evaluatoren vurderer, at der til trods for et øget fokus på brugen af tolke, fortsat er behov for, at Tosprogs-Taskforcen stadig har fokus på brugen af tolke i forbindelse med særligt forældremøder, sociale arrangementer og hjemmebesøg.

5.3.3 Udsendelse af dagsorden og skriftligt referat ifm. møder

Udover brugen af tolke er udsendelse af dagsordener og skriftlige referater i forbindelse med møder et vigtigt skridt på vejen i forhold til at sikre en god dialog med tosprogede elevers forældre. Tosprogs-Taskforcen baserer sig bl.a. på den viden, der er samlet ind i forbindelse med projektet *"Dette virker på vores skole"*. Projektet indeholder en selvstændig delanalyse af samarbejdet mellem skole og tosprogede forældre. Heraf fremgår det, at skriftlig information er vigtig, da det giver forældre med især sproglige vanskeligheder et bedre grundlag for at forstå indholdet af møder med skolen. Det påpeges endvidere, at informationen ikke nødvendigvis behøver at være på andre sprog end dansk. Forældrene vil således ofte have personer i deres netværk, som de kan trække på i forhold til oversættelse⁴.

Markant flere skoler har i 2010 fælles retningslinjer for udsendelse af fælles dagsorden forud for forældremøder og skole-hjem-samtaler sammenlignet med i 2009. Otte skoleledere svarer ved midtvejsmålingen, at skolen har fælles retningslinjer for udsendelse af fælles dagsorden forud for forældremøder mod kun fire ved baselinemålingen. Ligeledes svarer syv skoleledere, at skolen har fælles retningslinjer for udsendelse af dagsorden forud for skole-hjem-samtaler mod kun fire ved baselinemålingen.

⁴ "Dette virker på vores skole. Samarbejdet mellem skole og tosprogede forældre – et debatoplæg inspireret af elevstemmer", Afrapportering på delprojekt 4. juli 2008, Undervisningsministeriet.

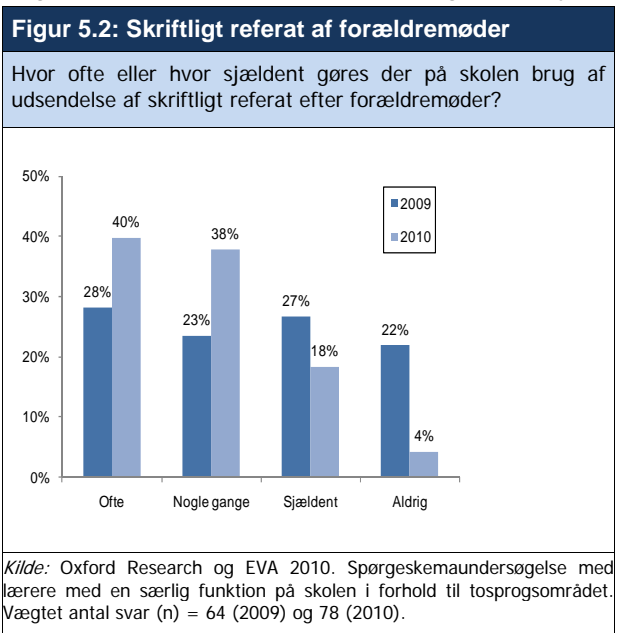
Af lærersurveyen fremgår det desuden, at signifikant flere lærere svarer, at de sender dagsordener ud forud for skole-hjem-samtaler og forældremøder sammenlignet med i 2009.

Langt størstedelen af skolerne har hverken i 2009 eller 2010 fælles retningslinjer for udsendelse af referat efter forældremøder og skole-hjem-samtaler. Både i 2009 og 2010 svarer kun to skoleledere, at deres skole har fælles retningslinjer for udsendelse af skriftligt referat efter forældremøder. Ligeledes svarer kun to skoleledere i 2010, at skolen har fælles retningslinjer for udsendelse af referat efter skole-hjem-samtaler.

På trods af at skolernes retningslinjer eller mangel på samme i forhold til udsendelse af referater stort set er uændret siden baselinemålingen, viser lærersurveyen, at der alligevel har været en signifikant fremgang i andelen af lærere, der svarer, at de enten ofte eller nogen gange udsender et skriftligt referat efter forældremøder og skole-hjem-samtaler. Figur 5.2 viser fremgangen i andelen af lærere, der svarer, at de ofte eller nogen gange udsender skriftligt referat efter forældremøder.

Det er stadig mere almindeligt at udsende skriftligt referat efter forældremøder end efter skole-hjem-samtaler. Mens 40 % af lærerne svarer, at de ofte udsender et skriftligt referat efter forældremøder, svarer til sammenligning kun 8 % af lærerne, at de ofte udsender et referat efter skole-hjem-samtaler.

Evaluators vurderer, at der er sket en klar udvikling i forhold til skolernes udsendelse af dagsordener og skriftlige referater i forbindelse med møder. Denne udvikling er dog i høj grad fundet sted på lærerplan, hvor signifikant flere lærere udsender dagsordener og skriftlige referater i forbindelse med forældremøder og skole-hjem-samtaler. Det er mindre grad lykkedes at skabe en udvikling i forhold til skoleledelsens iværksættelse af retningslinjer for udsendelse af skriftlige referater.

5.4 De tosprogede forældres fremmøde

En væsentlig del af skole-hjemsamarbejdet foregår i forbindelse med forældremøder og skole-hjem-samtaler. Fremmødet ved forældremøder og skole-hjem-samtaler har således afgørende betydning. Herudover er de tosprogede forældres fremmøde en vigtig indikator på, hvorvidt skolernes indsats på skole-hjemområdet ser ud til at virke. Brugen af tolke, udarbejdelse af dagsordener og skriftlige referater samt brugen af div. værktøjskasser har skullet støtte samarbejdsskolerne i at øge forældrenes fremmøde for derved at styrke samarbejdet. Da ikke alle skoler var klar over, at de skulle registrere de tosprogede forældres fremmødeprocenter i forbindelse med baselinemålingen, er opgørelserne i 2009 behæftet med usikkerhed. Hertil kommer, at langt fra alle skoler hverken i 2009 eller 2010 har opgjort fremmødeprocenterne for tosprogede forældre til skole-hjem-

samtaler og forældremøder. Resultaterne i tabel 5.1 skal derfor læses med disse to forbehold in mente.

Fremmødeprocenten for forældre til tosprogede elever er ved midtvejsmålingen lidt højere ved skole-hjem-samtaler end ved forældremøder. I tabel 5.1 er vist den gennemsnitlige fremmødeprocent for tosprogede forældre i forbindelse med forældremøder og skole-hjem-samtaler.

Tabel 5.1 Fremmødeprocenten for tosprogede forældre i 2009/2010				
Den gennemsnitlige fremmødeprocent for tosprogede forældre på 16 skoler				
	Skole-hjem-samtaler		Forældremøder	
	2009	2010	2009	2010
Indskoling	84 %	87 %	58 %	73 %
Mellemtrin	80 %	88 %	49 %	68 %
Udskoling	79 %	76 %	44 %	76 %

Kilde: Oxford Research og EVA 2010, Registreringsskemaer, Skolehjem-samtaler 2009 n = 9 skoler, 2010 = n= 10 skoler, Forældremøder 2009 n = 8-9 skoler, 2010 n = 6-7 skoler. N varierer, da der er forskel på hvor mange skoler som har registreret fremmødeprocenter på indskoling, mellemtrinnet og udskoling.

Med forbehold for de usikkerheder, der er behæftet på skolernes opgørelser, tyder tallene på, at Tosprogs-Taskforcen har haft størst indvirkning på tosprogede forældres fremmøde til forældremøder. I udskoling, hvor der har været den største procentvise stigning, er fremmødeprocenten steget med 32 procentpoint fra 44 % i 2009 til 76 % i 2010. Dette vurderes at være et godt resultat, da tidligere undersøgelser viser, at det kan være vanskeligt at få forældre til tosprogede elever til at mø-

de frem ved netop forældremøder. Af EVA's rapport om Undervisningen af tosprogede elever i folkeskolen (2007) fremgår det, at forældre til tosprogede elever kan være usikre på betydningen af deres funktion og rolle. Dette stiller krav til skolerne om, at de tydeligt ekspliciterer de forventninger, de har til forældrene vedr. aktiv deltagelse i blandt andet forældremøder. Den øgede andel af forældre, som deltager i forældremøder, tyder på, at der, trods Tosprogs-Taskforcens begrænsede indsatser på skole-hjemområdet, alligevel er sket en øget bevidsthed om, hvordan man på de enkelte skoler kan aktivere forældrene til de tosprogede elever.

5.5 Skoleledelsens opbakning

I Integrationsministeriets værktøjskasse om det gode skole-hjemsamarbejde understreges vigtigheden af, at skoleledelsen går forrest. Det pointeres bl.a., at skoleledelsen har ansvaret for at etablere rammerne om det gode skole-hjemsamarbejde.

Generelt har skole-hjemområdet ikke været det højst prioriterede indsatsområde fra skoleledelsens side. Enkelte af skolelederne forklarer det med, at de anser det for uhensigtsmæssigt at fokusere på flere indsatsområder på én gang. Typisk anser skolelederne dsa som deres største udfordring, og det er derfor også på dette område, at de har sat flest kræfter ind til at starte med:

"Vi har haft fokus på dsa i den første periode, og nu kigger vi på skole-hjemsamarbejdet. Vi bliver nødt til at fokusere vores kræfter et sted, for ellers bliver det jo det rene makværk." (Skoleleder)

"Vi har bestilt værktøjskasserne hjem. Vi har mange andre ting. Det handler om at dosere det." (Skoleleder)

En enkelt skoleleder giver udtryk for, at være presset ind i et samarbejde omkring skole-hjemsamarbejde:

"Selv forældresamarbejdet var ikke en del af vores ansøgning, men Tosprogs-Taskforcen brugte lang tid på at få det ind i samarbejdsaftalen. Jeg følte mig presset til at gå ind i samarbejdet om forældresamarbejds-værktøjskasserne." (Skoleleder)

Surveyen blandt skoleledere bekræfter behovet for i Tosprogs-Taskforcens videre arbejde at styrke det ledelsesmæssige ansvar for skole-hjemsamarbejdet. Kun fem ud af 13 skoleledere vurderer, at de ledelsesmæssigt er i stand til at sætte skole-hjemsamarbejdet med forældre til tosprogede elever på dagsordenen hos alle lærere på skolen. Hertil kommer, at der en del skoler, som stadig ikke har fælles retningslinjer for brugen af tolke ved hjemmebesøg og sociale arrangementer samt for udsendelse af dagsordener og skriftlige referater i forbindelse med møder.

Evaluator vurderer, at der generelt set er et behov for at styrke skoleledernes opbakning til Tosprogs-Taskforcens indsatser i forhold til skole-hjemsamarbejdet. Det gælder dels i forhold til at sikre sig skoleledelsen opbakning til lærernes brug af Integrationsministeriets værktøjskasser og dels i forhold til udarbejdelsen af fælles retningslinjer for brugen af tolke samt dagsordener og referater i forbindelse med møder.

Kapitel 6. Taskforcens indsats på landsplan

I dette kapitel beskriver og analyserer vi Tosprogs-Taskforcens indsats på landsplan. Udover at skulle rådgive og igangsætte udvikling i de 5 kommuner, der samarbejder med taskforcen, er et formål med taskforcen også at igangsætte udvikling i kommuner, der ikke er samarbejdskommuner.

Kapitlet indledes med at gennemgå programteorien for rådgivningen på landsplan. Derefter beskrives og analyseres de indsatser, som taskforcen har igangsat: telefonrådgivning, hjemmeside og rådgivning af centrale aktører. Endelig beskrives taskforcens indsats i forbindelse med kampagnen "To sprog – én udfordring", som ikke er omfattet af nærværende eksterne evaluering.

Kapitlet viser, at Tosprogs-Taskforcens hjemmeside målt på en række forskellige parametre er inde i en god udvikling, bl.a. med et stigende antal brugere. Telefonrådgivningen har omvendt haft den forventede efterspørgsel.

Kapitlet viser ydermere, at taskforcen prioriterer rådgivningen af centrale aktører, og at Tosprogs-Taskforcen har lagt en omfattende indsats i kampagnen "To sprog – én udfordring".

6.1 Programteori for indsatsen på landsplan

Taskforcens indsats på landsplan består i rådgivning af kommuner og skoler, som taskforcen ikke umiddelbart samarbejder med. Rådgivningen finder sted gennem taskforcens hjemmeside og telefonrådgivning. Derudover rådgiver taskforcen centrale aktører som interesseorganisationer og ministerier omkring tosprogede elevers forhold. Endelig har taskforcen indledt et samarbejde med DR om kampagnen "To sprog – én udfordring". Denne kampagne er et initiativ, der ikke er omfattet Oxford Researchs og EVA's evaluering, og det beskrives derfor kun ganske kort.

Formålet med Tosprogs-Taskforcens indsats på landsplan er at igangsætte udvikling af undervisningen af tosprogede elever på skoler og i kommuner som taskforcen ikke umiddelbart samarbejder med.

Tanken med rådgivningen via hjemmesiden og telefon er at danne udgangspunkt for en forbedret praksis i de kommuner, der ikke er samarbejdskommuner.

Den forbedring af undervisningspraksis, som Tosprogs-Taskforcens rådgivning medfører, skal resultere i en højnelse af tosprogede elevers faglige niveau, så de forlader grundskolen med tilstrækkelige skolemæssige færdigheder til at fuldføre en ungdomsuddannelse.

6.2 Gennemførelse af indsatserne på landsplan

Telefonrådgivningen består i, at taskforcen har en fast telefontid hver torsdag fra kl. 12 – 16, hvor man kan kontakte dem og få rådgivning om undervisningen af tosprogede. Konsulenterne i taskforcen skiftes om opgaven.

Taskforcen har oprettet hjemmesiden www.tosprogstaskforce.dk. Hjemmesiden rummer information om taskforcens indsatser, værktøjer til arbejdet med tosprogede elever, en spørgsmål-svar sektion med mere.

Taskforcens rådgivning af centrale aktører tager dels udgangspunkt i følgegruppen, hvor en række centrale organisationer er repræsenteret, bl.a. skolelederforeningen, og i deltagelse i samarbejder i og mellem ministerierne.

6.3 Vurdering af telefonrådgivningen

Taskforcen har for perioden 1. januar til 1. juli 2010 indrapporteret opkald til telefonrådgivningen til Oxford Research/EVA.

Taskforcens telefonrådgivning er kun blevet kontaktet 28 gange, hvor henvendelsen har ført til decideret rådgivning. Herudover har telefonrådgivningen behandlet henvendelser om relativt simple forhold, som hjælp til hjemmesiden, spørgsmål om kampagnen "To sprog – én udfordring" osv. De 28 personer der har modtaget rådgivning, har efterfølgende fået tilsendt et kort spørgeskema om deres tilfredshed med rådgivningen. Undersøgelsen er præget af en lav svarprocent, og i alt har kun 11 personer svaret på undersøgelser. Hvordan respondenterne fordeler sig på forskellige jobfunktioner fremgår af tabel 6.1.

Tabel 6.1 Telefonrådgivningens brugere	
Hvad er din funktion?	
	Frekvens
Lærer	2
Studerende	1
Kommunal medarbejder	4
Andet	4
I alt	11

Kilde: Oxford Research og EVA 2010. Spørgeskemaundersøgelse blandt brugere af telefonrådgivning.

Det emne der hyppigst spørges ind til, er dansk som andet sprog. Fire ud af 11 brugerne af telefonrådgivningen angiver at have spurgt til dette. I de kvalitative interview beskriver en konsulent fra Tosprogs-Taskforcen, der jævnligt varetager telefonrådgivningen, at det imidlertid er sjældent, at der er tale om konkrete spørgsmål om dsa.

Blandt brugerne er der umiddelbart stor tilfredshed med telefonrådgivningen. 10 ud af 11 erklærer, at de er tilfredse.

Spørgsmålet er imidlertid, hvilket udbytte de har fået af telefonrådgivningen. Dette fremgår af tabel 6.2.

Tabel 6.2 Udbytte af rådgivning	
Hvad har du opnået efter rådgivningen fra Tosprogs-Taskforcen?	
	Frekvens
Jeg har iværksat nye initiativer	1
Jeg er blevet inspireret i mit daglige arbejde	2
Jeg har opnået ny viden	7
Jeg har fået etableret kontakt til relevante personer	2
Jeg har ikke opnået noget	2
Andet	1

Kilde: Oxford Research og EVA 2010. Spørgeskemaundersøgelse blandt brugere af telefonrådgivning. OBS: Brugere har kunnet sætte flere kryds. Herved summeres procenterne til mere end 100 %

Tabellen viser, at ny viden er det hyppigste udbytte. Syv ud af 11 brugere af telefonrådgivningen angiver, at de har opnået dette. Én bruger har iværksat nye initiativer, og to brugere har ikke opnået noget.

Samlet set har telefonrådgivningen altså kun modtaget et meget begrænset antal henvendelser. Og kun én ud af 11 brugere har rapporteret, at henvendelsen førte til, at man satte nye initiativer i gang.

På baggrund af dette vurderer evaluator, at telefonrådgivningen ikke har fungeret efter hensigten, og at udbyttet i forhold til at udvikle undervisningspraksis på skoler, der ikke er samarbejdsskoler indtil videre har været meget begrænset.

Taskforcen bør på baggrund af den nuværende efterspørgsel overveje, hvordan telefonrådgivningen skal tilrettelægges fremover.

6.4 Vurdering af hjemmesiden

Når man skal forsøge at vurdere trafikken på en hjemmeside, kan man se på en række forskellige parametre. Antal sidevisninger fortæller fx, hvor mange gange én af de sider, der ligger under domænet www.tosprogstaskforce.dk, er blevet vist. I sig selv er det et mindre interessant mål, da det ikke siger noget om, hvor mange brugere sidehenviisningerne er fordelt på. Derfor opererer man med begrebet unikke brugere, som er et udtryk for hvor mange forskellige computere, der har været inde på Tosprogs-Taskforcens hjemmeside og antal besøg, som er et udtryk for, hvor mange gange en unik bruger har besøgt hjemmesiden. Antal besøg er højere end antal unikke brugere, da nogle unikke brugere besøger hjemmesiden mere end én gang.

Endelig kan man se på hvor mange downloads, der foretages fra hjemmesiden. Dette er et relevant mål, da taskforcens hjemmeside bl.a. har som formål, at brugerne kan downloade diverse værktøjer.

Tabel 6.3 viser en række centrale nøgletal for brugen af hjemmesiden i første halvår af 2010.

	Antal unikke brugere	Antal besøg	Antal sidevisninger	Antal downloads	Antal indlæg i "brevkassen"
Januar	878	1.213	5.933	250	2
Februar	939	1.270	6.493	273	3
Marts	1.725	2.662	12.136	523	5
April	1.569	2.232	10.480	495	12
Maj	1.512	2.176	9.973	460	4
Juni	1.931	2.821	13.958	655	10

Kilde: Taskforcens indberetning til Oxford Research/EVA på baggrund af data fra Google Analytics. Tallene er fraregnet trafik fra taskforcen selv, Oxford Research og EVA. Downloads er operationaliseret som antal besøg på sider, hvor der kan downloades fra.

Tabel 6.3 viser, at taskforcens hjemmeside har haft et stigende antal brugere i 1. halvår af 2010. Tallene viser også, at antallet af brugere er steget måned for måned i første halvår 2010 fra 878 i januar til 1931 i juni. Den samme tendens gælder antallet af besøg og antallet af sidevisninger.

Også antallet af downloads er vokset fra 250 i januar til 655 i juni. Tosprogs-Taskforcens hjemmeside er dermed inde i en positiv udvikling målt på en række parametre.

I det næste afsnit fokuserer vi på, hvor udbredt kendskabet til taskforcens hjemmeside er i forhold til de målgrupper, den henvender sig til.

6.4.1 Kendskabet til taskforcens hjemmeside

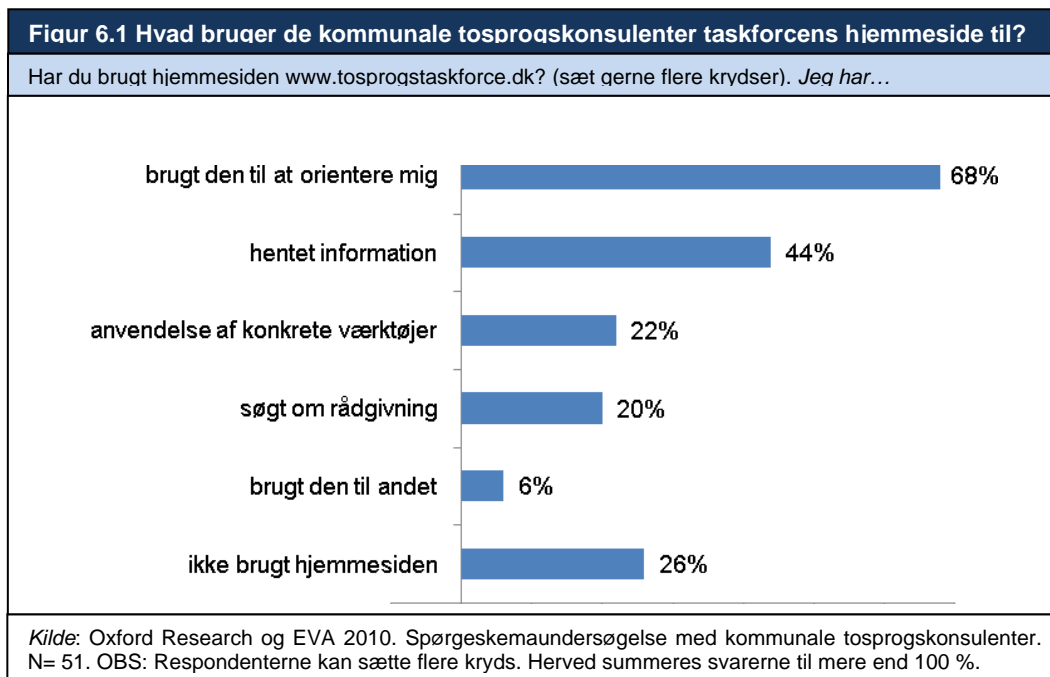
Tosprogs-Taskforcen har gennemført en spørgeskemabaseret undersøgelse af kendskabet til hjemmesiden og taskforcen generelt. Undersøgelsen er gennemført blandt to målgrupper. En målgruppe knyttet til skolerne (skoleledere, dsa-lærere mm.) og en målgruppe på kommunalt niveau.

Kendskabsundersøgelsen blandt skoler er præget af en lav svarprocent (25%), og vi vurderer, den ikke er repræsentativ.

Kendskabsundersøgelsen blandt kommuner har en mere acceptabel svarprocent (51%).

Vi vurderer, at den muligvis overestimerer andelen af skoleledere og kommunale konsulenter, der kender taskforcen og www.tosprogstaskforce.dk, da det er muligt, at personer, der kender taskforcen, har været mere tilbøjelige til at besvare undersøgelsen end andre. Alligevel kan den anvendes som en indikation på kendskab til taskforcen på kommunalt niveau.⁵

Blandt deltagerne i undersøgelsen er der 90 % af de kommunale tosprogskonsulenter, der angiver at have hørt om tosprogstaskforcen. De respondenter, der kender taskforcen, er efterfølgende blevet spurgt, om de har brugt hjemmesiden www.tosprogstaskforce.dk. Resultaterne fremgår af figur 6.1.

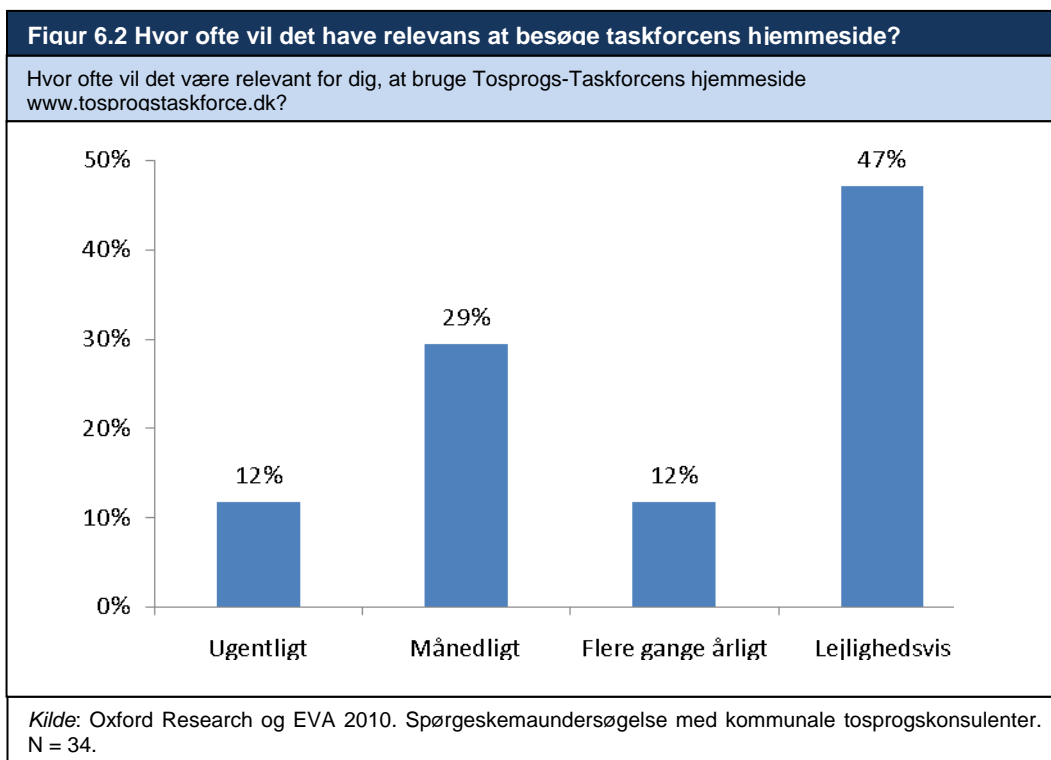

⁵ Med svar fra 50 ud af 98 kommuner, hvoraf 45 angiver at have hørt om Tosprogs-Taskforcen, kan man fx ræsonnere, at selv i tilfælde med ekstremt skævt bortfald, fx hvis man antager, at kun de respondenter, der på forhånd kendte taskforcen, har ønsket at deltage i undersøgelsen, er den absolut minimale andel af kommunerne, der kender taskforcen 45 ud af 98 eller 46 %.

Figuren viser, at 86 % af respondenterne i undersøgelsen har brugt Tosprogs-Taskforcens hjemmeside. Det mest hyppige svar er, at respondenterne har orienteret sig på hjemmesiden, hvilket 68 % har gjort.

44 % har hentet informationer og 22 % har brugt konkrete værktøjer fra hjemmesiden.

Respondenterne er også blevet spurgt, hvor ofte det er relevant for dem at bruge hjemmesiden. Resultaterne fremgår af figur 6.2.

Figuren viser, at det for 12 % af respondenterne er relevant at bruge hjemmesiden ugentligt og for 29% er relevant at bruge den månedligt. 47 % har svaret, at hjemmesiden vil være lejlighedsvist relevant.

Samlet set vurderer evaluatoren, at Tosprogs-Taskforcens hjemmeside har haft et tilfredsstillende aktivitetsniveau i første halvår af 2010. Vi hæfter os særligt ved den positive udvikling i antallet af brugere. Vi anbefaler, at Tosprogs-Taskforcen fortsat holder fokus på at udvikle hjemmesiden som formidlingskanal til forvaltning og skoler i andre kommuner, herunder fokus på fortsat at tiltrække flere brugere og sikre at indhold og opbygning af hjemmeside er relevant og brugbar for brugerne. Dette virker væsentligt i betragtning af, at en af konsulenterne fra taskforcen i interviewet beskrev, at arbejdet med hjemmesiden lå stille på grund af andre arbejdsopgaver.

6.5 Rådgivning af centrale aktører

Tosprogs-Taskforcens rådgivningsindsats over for centrale aktører tager dels udgangspunkt i følgegruppen for Tosprogs-Taskforcen, hvor en række organisationer er repræsenteret, fx Integrationsministeriet og Skolelederforeningen. Derudover er Tosprogs-Taskforcen skolestyrelsens repræsentant i diverse arbejdsgrupper om tosprogede, her-

under tværgående arbejdsgrupper i UVM. Fx har Tosprogs-Taskforcen holdt et møde med et rejsehold for folkeskolen.

Hvilke resultater rådgivningen har ført til, er ikke belyst i evalueringen, da fokus for midtvejsevalueringen efter aftale med taskforcen primært har været på samarbejdsskoler og samarbejdskommuner. På baggrund af interview med taskforcen tyder det på, at den har prioriteret rådgivningen og spillet en aktiv rolle, hvor det har vist sig muligt.

6.6 "To sprog – én udfordring"

Tosprogs-Taskforcen har derudover indledt et samarbejde med DR om kampagnen "To sprog - én udfordring". Kampagnen er samfinansieret af DR og taskforcen. Kampagnen blev lanceret 23. marts 2010 og løber frem til udgangen af 2011. Kampagnen er en måde, hvorpå man kan videreformidle de erfaringer, som Tosprogs-Taskforcen har gjort sig på de 16 samarbejdsskoler. Formålet med kampagnen er, at få skoler til at lave en plan for undervisningen af tosprogede elever, sådan som det blev anbefalet i EVA's rapport, Undervisningen af tosprogede elever i folkeskolen, fra 2007, og som senere blev anbefalet i Formandskabet for Skolerådets årsberetning for 2008.

Skolerne kan downloade hjælpeværktøjer til at udarbejde planen fra taskforcens hjemmeside. Derudover er der knyttet en række seminar dage for de deltagende skoler. Den første seminar dag blev afholdt d. 19. november med 115 deltagere. En evaluering af dagen gennemført af taskforcen selv viser, at langt de fleste deltagere oplevede dagen som udbytterig.

Pr. 22. november 2010 har 115 skoler tilmeldt sig kampagnen, hvoraf 17 er fra samarbejdskommunerne. I alt er 34 kommuner repræsenteret, og 13 af kommunerne er tilmeldt med tre eller flere skoler. Disse 13 kommuner får tilbudt en gratis workshop af en dags varighed med taskforcens konsulenter.

Da kampagnen er indledt efter planlægningen og igangsættelsen af evalueringen, har vi ikke haft mulighed for at indsamle et datagrundlag at vurdere kampagnen ud fra. Overordnet vurderer vi imidlertid, at kampagnens tema er relevant, og at det må betragtes som vellykket, at 34 ud af 98 kommuner deltager i kampagnen.

Kapitel 7. Metode

Evalueringen af Tosprogs-Taskforcen er en følgeevaluering, hvor der afrapporteres på resultaterne af evalueringen i alt tre gange:

- Baselinemålingen er gennemført i efteråret 2009
- Midtvejsevalueringen er gennemført i efteråret 2010
- Slutevalueringen bliver gennemført i efteråret 2011.

Evalueringen af Tosprogs-Taskforcen tager udgangspunkt i en række programteorier, som evaluator har opstillet i samarbejde med taskforcen og efterfølgende valideret på fem seminarer med samtlige samarbejdskommuner og skoler. Beskrivelse af udviklingen af programteorierne og selve programteorierne fremgår af 'Notat om baselinemåling' udarbejdet af Oxford Research og EVA i januar 2010.

I nærværende kapitel beskrives dataindsamlingen og databehandlingen i forbindelse med midtvejsevalueringen⁶.

Udvikling og test af spørgeskemaer

Spørgeskemaer og registreringsskemaer er udviklet af EVA og Oxford Research og efterfølgende blevet kommenteret af taskforcen. Spørgeskemaer og registreringsskemaer er herefter blevet pilottestet.

Spørgeskemaundersøgelserne blandt lærere, UU-vejledere og skoleledere er gennemført i perioden 30. august – 17. september 2010. Undersøgelsen blandt tosprogede elever er udført fra d. 13. september til d. 2. november 2010. Registreringsskemaet til skoleledere og tovholdere i samarbejdskommunerne blev udsendt d. 15. februar 2010, og undersøgelsen blev endelig lukket d. 9. september 2010.

Spørgeskemaundersøgelserne er gennemført som web-baserede undersøgelser. I undersøgelsen blandt UU-vejledere og undersøgelsen blandt skoleledere er der udsendt en mail direkte til respondenterne med et web-link til undersøgelsen. Lærerundersøgelsen er gennemført ved, at skolelederne på samarbejdsskolerne har formidlet linket til undersøgelsen via skolens intranet. Registreringsskemaet er udsendt direkte per mail til skolelederne og tovholderne.

⁶ Derudover anvendes data indsamlet i forbindelse med baselinemålingen i 2009. Forløbet omkring indsamlingen af disse data er i beskrevet i statusnotatet for evalueringen i fjerde kvartal 2009. Svarprocenter i undersøgelsen i forbindelse med baselinemålingen gengives dog i dette kapitel, så læseren selv kan danne sig indtryk af undersøgelsens validitet.

Svarprocenter

Svarprocenterne i spørgeskemaundersøgelserne blandt skoleledere og UU-vejledere og for registreringsskemaet fremgår af tabel 7.1.

Undersøgelse	2009			2010		
	Antal svar	Udsendte skemaer	Svarprocent	Antal svar	Udsendte skemaer	Svarprocent
Spørgeskemaundersøgelse blandt UU-vejledere	7	10	70%	11	11	100%
Spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere	14	16	88%	13	16	81%
Registreringsskema	12	16	75%	16	20	80%

Kilde: Oxford Research og EVA 2010. Spørgeskemaundersøgelse blandt UU-vejledere, skoleledere og registreringsskemaer indsendt af skolelederne på samarbejdsskolerne

Af tabellen fremgår det, at svarprocenterne i undersøgelserne i 2010 er 100, 81 og 80, hvilket EVA/Oxford Research vurderer som tilfredsstillende svarprocenter.

Hvad angår undersøgelsen blandt lærere, fremgår svarprocenten for de enkelte skoler og den samlede svarprocent af tabel 7.2.

Skole	2009			2010		
	Antal svar	Antal lærere	Svarprocent (faktisk)	Antal svar	Antal lærere	Svarprocent (faktisk)
Alleskolen (Fredericia)	19	82	23%	10	42	24%
Egumvejens Skole (Fredericia)	27	35	77%	27	34	79%
Ejegodskolen (Guldborgssund)	22	27	81%	14	31	45%
Havnbjergskolen (Sønderborg)	23	37	62%	19	25	76%
Humlehøjskolen (Sønderborg)	26	39	67%	29	39	74%
Lindeskovskolen (Guldborgssund)	22	39	56%	19	36	53%
Lindevangskolen (Frederiksberg)	25	59	42%	17	64	27%
Nordregårdsskolen (Tårnby)	16	39	41%	19	42	45%
Skjoldborgsvejens skole (Fredericia)	24	49	49%	29	51	57%
Skolen på Bülowvej (Frederiksberg)	15	52	29%	4	57	7%
Skolen på Duevej (Frederiksberg)	47	51	92%	41	54	76%
Søndermarkskolen (Frederiksberg)	26	63	41%	-	-	-
Sønderskovskolen (Sønderborg)	34	56	61%	20	54	37%
Tre Falkeskolen (Frederiksberg)	13	13	100%	11	11	100%
Treldevejens skole (Fredericia)	22	36	61%	18	30	60%
Ulkebølskolen (Sønderborg)	39	64	61%	42	52	81%
I alt	400	741	54%	319	622	51%

Kilde: Oxford Research og EVA 2010. Spørgeskemaundersøgelse blandt lærere på samarbejdsskolerne

Som det fremgår af tabellen, er den gennemsnitlige svarprocent for alle skoler 54 % i 2009 og 51 % i 2010. Der er dermed ikke tale om væsentlige ændringer i den samlede svarprocent. Det dækker imidlertid over, at svarprocenten i 2010 varierer fra skole til skole mellem 7 % og 100 % (mod 23-100 % i 2009). Den gennemsnitlige svarprocent trækkes ned af, at der er tre skoler, der har en svarprocent, der er lavere end 30 %. Det er ikke typisk for svarprocenten på skolerne, der de fleste steder er væsentligt højere. Medianen for svarprocenterne i 2010 er således 60 % (mod 61 % i 2009).

I spørgeskemaundersøgelsen for 2010 er antallet af lærere, som undersøgelsen er sendt ud til lavere end i 2009. En af grundene er, at Søndermarkskolen ikke indgår i undersøgelsen i 2010. Derudover baserede udregningen af svarprocenten i 2009 sig på data fra Undervisningsministeriet over det samlede antal lærere, der var ansat på skolen, mens udregningen i 2010 baserer sig på oplysninger fra skolelederne om, hvem de har distribueret undersøgelsen til. Eksempelvis har lærere på barselsorlov ikke deltaget i undersøgelsen. Derved får vi et lavere antal lærere, der deltager i undersøgelsen, men også en mere præcis udregning af svarprocenten.

Udsendelsesmetoden via skolens intranet giver ikke mulighed for at foretage bortfaldsanalyse. Det kalder på forsigtighed, når man analyserer de resultater, hvor svarprocenten er lav, da vi ikke har mulighed for at kontrollere for skævt bortfald og derfor ikke kan afgøre, om resultaterne er repræsentative. Dette gælder særligt på de skoler, hvor der er en lav svarprocent.

Vægtning af svar

I undersøgelsen er resultaterne på landsniveau og kommuneniveau vægtet således, at en skole med en høj svarprocent ikke har større indflydelse end resultaterne fra en skole med en lav svarprocent. Ved vægtning ganges en faktor på de enkelte svar således, at svar fra skoler med lav besvarelsesprocent vægtes op, mens svar fra skoler med høj besvarelsesprocent vægtes ned. Hvis resultaterne ikke blev vægtet, ville skoler med en høj svarprocent have en uforholdsmæssig stor indflydelse på resultatet på landsplan og skoler med en lav svarprocent en uforholdsmæssig lille indflydelse på resultatet på landsplan i forhold til antallet af lærere, der er ansat på skolen.

Vægtningen gør dermed, at en skoles svar kommer til at tælle i forhold til antallet af lærere, der er ansat på skolen frem for i forhold til, hvor mange lærere der har besvaret undersøgelsen. En biefekt af vægtningen er, at antallet af respondenter i en række tabeller fremstår som 349 i stedet for 319 (det reelle antal respondenter i undersøgelsen). Dette er imidlertid en rent teknisk detalje, der ikke påvirker gyldigheden af de analyser der foretages.

Brug af signifikanstest

I evalueringen anvender vi signifikanstest, når vi analyserer forskelle mellem svarfordelinger i 2009 og 2010 i lærerundersøgelsen. Vi gør det, fordi vi gerne vil kunne vurdere, hvilke forskelle der er store nok til, at vi tør tro på, at de er udtryk for en reel forandring i lærernes vurderinger og ikke skyldes en tilfældig variation i lærernes svarmønstre.

Anvendelse af signifikanstest i totalundersøgelser giver mening, hvis en del af variationen i undersøgelsen anses som stokastisk (tilfældig) (Thomsen 1997). I de spørgeskemaundersøgelser, der er gennemført i forbindelse med evalueringen, er det oplagt, at der kan være en tilfældig fejlkilde knyttet til måleprocessen, fx kan der være et tilfældigt element i, om nogle respondenter vurderer, at de i 'høj grad' eller i 'nogen grad' opfylder noget. Signifikanstesten giver os mulighed for at foretage en vurdering af, om forskellen skyldes

en tilfældig variation eller en reel forandring under hensyntagen til, hvor mange respondenter der har besvaret et givent spørgsmål. Den praktiske betydning af signifikanstestene er, at vi får en ekstra sikkerhed for, at de forskelle, vi kommenterer mellem svarfordelingerne i 2009 og 2010, er reelle.

Signifikanstest anvendes ikke i analysen af data fra undersøgelsen blandt skoleledere og i forbindelse med spørgsmål i spørgeskemaet, der kun er stillet til dsa-lærere, da antallet af deltagere i disse undersøgelser er for lavt til at sikre en meningsfuld anvendelse af testene.

Bruger- og kendskabsundersøgelse

Som led i evalueringen af Tosprogs-Taskforcens indsats på landsplan har Oxford Research/EVA assisteret taskforcen med tre undersøgelser:

1. En brugerundersøgelse blandt brugerne af taskforcens telefonrådgivning: Her har taskforcen løbende indsamlet e-mailadresser på brugerne, som herefter har modtaget et link til undersøgelsen fra Oxford Research/EVA.
2. En kendskabsanalyse blandt alle landets tosprogskoordinatore, som er sendt til samtlige 98 kommuner.
3. En kendskabsanalyse blandt dsa-lærere på skoler med flere end 5 % tosprogede elever: Her har taskforcen udleveret e-mailadresser til de relevante skoler, som herefter er blevet bedt om at videredistribuere undersøgelsen til dsa-lærerne på deres skoler.

Svarprocenterne for undersøgelserne fremgår af tabel 7.4.

Tabel 7.4: Svarprocenter	2010		
	Antal svar	Inviteret til undersøgelse	Svarprocent
Brugerundersøgelse blandt brugerne af taskforcens telefonrådgivning	11	28	39%
Kendskabsanalyse blandt kommunernes tosprogskonsulenter	50	98	51%
Kendskabsanalyse blandt dsa-lærere på skoler med mere end 5 % tosprogede elever	182	732	25%

Kilde: Oxford Research og EVA 2010. Brugerundersøgelse med brugere af telefonrådgivning fra Tosprogs-Taskforcen og kendskabsanalyser blandt kommunernes tosprogskonsulenter og dsa-lærere på skoler med mere end 5 % tosprogede elever.

Tabeller i rapporten

I tabellerne fremgår kun de svarmuligheder, som mindst én lærer har benyttet sig af. Der kan derfor i enkelte tabeller være svarkategorier, som fx fremgår af de samlede frekvenser, men som ikke ses på kommune- eller skoleniveau.

I undersøgelsen er der en række spørgsmål, som er stillet til en udvalgt gruppe af lærerne. I rapporten anvender vi for enkeltheds skyld betegnelsen dsa-lærere, selvom dette ikke er helt præcist. Filterspørgsmålet i undersøgelsen lyder som følger: *"Har du en særlig funktion på skolen i forhold til tosprogsområdet (fx giver supplerende undervisning i dansk som andetsprog, er en del af et dsa-team, er en del af et tosprøgsteam el. lign.)?"*

78 lærere har svaret "ja" til dette spørgsmål og er dermed blevet stillet flere spørgsmål end de øvrige lærere. Det er altså denne gruppe, som vi for overblikkets skyld omtaler som 'dsa-lærere' i rapporten.

Kvalitative interview

Oxford Research/EVA har gennemført 38 kvalitative interview. Interviewene er udført som semistrukturerede med udgangspunkt i en interviewguide. Der er desuden undervejs blevet stillet spørgsmål, der ikke direkte fremgår af interviewguiden. Interviewguiden er udarbejdet af Oxford Research/EVA og er blevet kommenteret og godkendt af Tosprogs-Taskforcen. De 38 interviews fordeler sig, som vist i tabel 7.5.

Interviewene med ansatte i Tosprogs-Taskforcen er gennemført som personlige face-to-face interview, mens interviewene med lærere og skoleledere er gennemført via telefon.

Tabel 7.5: Interviewpersoner	
Funktion	Antal
Skoleledere	14
Ansatte i Tosprogs-Taskforcen	5
Lærere	12
Kommunale tosprogskoordinato- rer	7
I alt	38
Kilde: Oxford Research og EVA 2010.	

Gennemførelse af elevundersøgelse

Parallelt med dataindsamlingen til midtvejsevalueringen skal det bemærkes, at der er gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt tosprogede elever på mellemskole- og udskolingstrin på de skoler, som taskforcen samarbejder med. Som beskrevet indledningsvist, afrapporteres der dog først på data på elevplan i forbindelse med slutevalueringen. Her vil der være mulighed for at vise en udvikling over tid på baggrund af følgende datakilder:

- Testresultater for de tosprogede elever på samarbejdsskolerne hen over projektperioden
- Karakterer for de tosprogede elever på samarbejdsskolerne hen over projektperioden
- Elevsurvey blandt de tosprogede elever fra midtvejs i projektperioden til slutningen.

Litteraturliste

Dette virker på vores skole, Samarbejdet mellem skole og tosprogede forældre – et debatoplæg inspireret af elevstemmer, Afrapportering på delprojekt 4 (2008), Undervisningsministeriet.

Særlige ressourcepersoner i folkeskolen (2009), Danmarks Evalueringsinstitut.

Søren Risbjerg Thomsen (1997), *Om anvendelse af signifikanstests i ikke-stikprøve situationer*, Institut for Statskundskab, Århus Universitet.

Undervisningen af tosprogede elever (2007), Danmarks Evalueringsinstitut.

Viden der forandrer – Virkningsevaluering af læsevejlederen som fagligt fyrtårn (2009), Danmarks Evalueringsinstitut.